

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

GENDRARS

G Ü L İ L B A Y

Fransız şair ve roman yazarı **Blaise Cendrars** (1887-1961) gençlik yıllarında kıtadan kıtaya gezip durdu. Serüven tutkusu bütün yapıtlarında egemen temadır. Şiirlerinde tutkulu, içten, dokunaklı itiraflar, doğa karşısında duyduğu hayranlık ve korku, bütün dünyayı kucaklayan bir bakış açısı belirgin bir biçimde görülür. Cendrars'ın şiirinde gittikçe hızlanan yaşamın, sinemanın, sürekli eylem halindeki insanın anlatımı geniş bir yer tutar. 20. yüzyıl başlarında egemen olan pek çok edebi akımın belirtilerini bu şiirde bulmak mümkündür.

CENDRARS

Kavram Yayınları
78
Yeryüzü Şairleri: 21
Birinci Basım: Ocak 1996

Katkılarından dolayı Fransız Kültür Ataşeliği'ne
teşekkür ederiz.

Dizi Editörü: Ahmet Cemal
Tasarım: Sadık Karamustafa
Yayın hakları Kavram'dadır.

Yayınevinin yazılı izni olmadan, şiir ve yazılardan
hiçbir biçimde alıntı yapılamaz, seçkilerde kullanılamaz
ISBN: 975 366 087 1

Genel Dağıtım: Dada
tel: (0212) 249 51 10/11, fax: 251 44 49
Dizgi: Kavram, Baskı ve cilt: Numune
Kavram, Billurcu Sok. 3/3 Beyoğlu, İstanbul
tel: (0212) 244 02 85, fax: 245 25 22
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

BLAISE CENDRARS

Bütün Şiirlerinden Seçmeler

GÜL İLBAY

**KAV
RAM**

*Beni Cendrars'ın evrenine yeniden iten
Halil Gökhan ve Erdal Alovera'ya dostça sevgilerimle.*

“CENDRARS ŞİİRİ, TÜRKÇEDE...”

Blaise Cendrars şiiri, nihayet Türkçede! Bunu Gül İlbay ile Halil Gökhan’a borçluyuz.

Gül İlbay, seçkiye, büyük şair-yazarın yaşamı ve eserleri hakkındaki bilgisini, Halil Gökhan, bir kaşifin coşkusunu ve her ikisi aynı zamanda hayranlıklarını taşımışlardır. Böyle güç bir meydan okumanın, modernliğe geçişi sağlamış olan şiirin Türk okuyucusuna aktarılmasının, ancak bu şekilde başarıyla altından kalkılabiliyordu.

Cendrars'ın şiirleri, dolaysız biçimiyle gözüpek, her türlü yapaylıktan arınmış, can suyunu ritm ve sözcükten alarak, içerdikleri düşünceleri, çağrışımları, ince duyguları ve evrene bakışı, derin bir heyecana aktarırlar.

Ne yazık ki Türkçe okuyamıyorum. Ancak Gül İlbay'ı uzun zamandır tanıyan biri olarak biliyorum ki, anladığı, sevdiği ve hayranlık duyduğu yazarı, tıpkı bir müzik partisinin yorumlanması gibi yorumlamak için bütün duyarlılığını harekete geçirmiştir. Ve yine bana yazdıklarından biliyorum ki, Halil Gökhan şiirlere içtenlik ve sevgi ile yaklaşmıştır.

Çeviri yapmak, metne bağlılık ve öze sadakat anlayışı içerisinde aktarmaktır. Çevirmenler, Blaise Cendrars'ın şiirini Türkçeye kendi hali ile sunabilmek için, şiiri yeniden yaratma çabası içinde olmuşlardır. O, bundan mutlu olurdu. O bundan mutlu!

İÇİNDEKİLER

Cendrars, Dönemi ve Eserleri Üzerine
Özetleme *Gül İlbay* 11
Önsöz Yerine *Blaise Cendrars* 21

LÜKSEMBURG'DA SAVAŞ'tan (1916)
Lüksemburg'da Savaş 25

19 *ELASTİK ŞİİR*'den (1914-1919)
II. Bombay Ekspresi 31
12. F.I.A.T. 33
13. Beş Bucakta 35
19. Yapım 36

DÜNYANIN KALBİNE'den (1922)
Annemin Karnında 39
Hotel Notre-Dame 41

ÇEŞİTLİ ŞİİRLER (1922)
Şarapnel 45
Guillaume Apollinaire'in Anısına 47

BELGESELLER'den (1924)
West

I. Roof 51
III. Ev Sahibi 53
Genç Kız 54
Delikanlı 55
Far-West/Uzak Batı
Karataş 56

Nehir
Mississippi 57

Güney

Adalar

- I. Erzaklar 60
- II. Prospektüs 61
- III. Kırmızı Tepeli Yılan 62
- IV. Japon Evi 63
- V. Küçük Bahçe 64
- VII. Hafif ve İnce 65

Nehir

- Bahr El-Zeraf 66

YOL NOTLARI'ndan (1924)

I. Formosa

- 19.40 Ekspresinde 71
- Uyanış 73
- Denizden ve Gökten
- Daha Güzelsin 74
- Mektup 76
- Ay Işığı 77
- Bilbao 78
- Corugna 79
- Villa Garcia 80
- Porto Leixoes 81
- Portekiz Kıyılarında 82
- Maviler 83
- Gün Batımları 83
- Yıldızlı Geceler 84
- Beyaz Takım 85
- Orion 86
- Ekvator 87
- Pazar 87
- Pedro Alvarez Cabral 88
- Yumurtalar 89
- Denizde Gece Yarısı 90
- Paris 91
- Manzara 92
- Trende 93
- Sao-Paula 94

Sao-Paulo

Ayakta	95
Kent Uyanıyor	96
Elektrikli Klaksonlar	97
Sade Menü	98
Saint-Paul	99
Rıhtımda	100
Uyanma	101
Sabah Bana Ait	102
Gece Yükseliyor	103
Tehlikeli Yaşam	104
Bir Gün Gelecek	105
Gölmek	106
Mavi Kuş	107
Dümen İzinde	108
Adımsayar	109

GÜNEY AMERİKALI KADINLAR'dan
(1926)

Üçüncü Şiir	113
Yedinci Şiir	114
Dördüncü Şiir	115
Beşinci Şiir	116
Altıncı Şiir	117

KISA YAŞAM ÖYKÜSÜ	119
ŞİİR ADLARI DİZİNİ	125
İLK DİZE DİZİNİ	129
KISA BİBLİYOGRAFYA	133

CENDRARS, DÖNEMİ VE ESERLERİ ÜZERİNE ÖZETLEME

Cendrars'ı tanımak, aynı zamanda yüzyılımızın, özellikle ilk yarısını tanımaya, bazı bilgilerimizi yenilememize neden olur aslında.

Eserlerinden birini okurken, herhangi bir yer ya da kişi adı, bir olayı araştırma, ansiklopedi karıştırma isteği duyabilir kişi.

Cendrars'ın gözünde yirminci yüzyılın önemi büyüktür; zira onu biçimlendiren bu yüzyıl olmuştur. İnsanlığa ve yeryüzüne yeni bir kişilik kazandıran, bilimin, tekniğin hızlı gelişimine, siyasal, sosyal ve ekonomik değişimlere Blaise Cendrars yapısı gereği kayıtsız kalamazdı. Somut gelişmelerin, buluşların karşısında duyarlı ve coşkuludur. Etrafında görüp, gözlemlediklerini eserlerinde aynı soluk kesici ritimle bizlere aktarır. Bu duyarlılık ve coşkunun yanı sıra, sonuçları üzerinde de kafa yorar; insanlığı etkileyeceğini, gelenek ve görenekleri derinlemesine değiştireceğini vurgular.

Cendrars'ı okurken dikkatimizi çekecek bir diğer nokta da, gelişmenin kendisini heyecanlandırmasına karşın hiç şaşırtmadığıdır; onun için doğal bir süreçtir bu; hatta zaman zaman bazı olayları önceden planlar, aya yolculuk gibi: "Aya ilk yolculuk için yerimi ayırttım bile, ama ne yazık ki bu yarın sabah olacak bir iş değil" der bir kitabında (Blaise Cendrars Sizinle Konuşuyor). Teknik gelişmenin yarattığı "mekanik prototip insan" örneğinin habercisidir: yani fabrika işçisinin. Böylece coşuklu Cendrars yerini karamsar Cendrars'a bırakmaktadır ve çe-

lişkiye düştüğü izlenimini verir okuyucuya. Bilimi lanetler ve çelişkisini kabullenir, savunur. Bilimin yıkıcı yönünü birçok kez yineler, onun aşırı başarısını eleştirir: “Bilimin aşırı başarısı insanlığı mağara devrine geri götürecektir” diye sızlanır. (Paris’in Banliyöleri).

Gelişmenin insanı köle yaptığı fikri Cendrars’ın kalemine sık sık gelir. Bunca ilerlemenin insanca olmadığını çokca yineler. Paris’e gelip penceresinden baktığında gördükleri onu mutsuz kılar. Metroya aynı saatlerde girip çıkan kalabalık onun için otomatlardan başka bir şey değildir. Yıllar geçtikçe gelişmenin yıkıcı yönü Blaise Cendrars’ın eserlerinde daha çok öne çıkmaya başlar. Mutsuzluğu, ilerlemiş derecedeki kötümserliği iyice belirginleşir. Olgunluk dönemlerinde yazdığı eserlerinde gelişmenin övgüsüne yer vermez artık.

“Rusya Yılları-1905 olayları” sırasında Blaise Cendrars Rusya’da Saint-Petersbourg’dadır. Olayları dolaylı da olsa yaşar. 1904’ten 1907’ye kadar süren dönemde Rusya’da olmasaydı, tren yolculuğu yapmasaydı belki de “La Prose du Transsibérien ve Fransa’lı küçük Jeanne’nin öyküsü” doğmazdı. Rusya’ya giden genç delikanlı, olgun bir adam ve ozan olarak döndü; ancak o zamanlar tam olarak henüz bunun farkında değildir:

Gördüm

Gördüm sessiz trenler uzak doğudan dönen ve hayaletler gibi geçen trenler

Ve gözüm lokomotifin arka farları gibi bu trenlerin ardında koşuyor hâlâ

Talga’da 100.000 yaralı bakımsızlıktan can çekişiyordu Krasnoïarsk’taki hastahaneleri gezdim

Karantinalarda açık yaralar orgdan boşalan müzik örneği kanayan yaralar gördüm

Ve kesik kol ve bacaklar etrafımızda dans ediyor ya da uçuşuyorlardı boğuk havada

Bütün yüzlerde bütün yüreklerde yangın

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Bütün camlarda tıkırdayan anlamsız parmaklar
Ve korkudan patlıyordu çibanlar gibi bakışlar
Bütün istasyonlarda vagonları yakıyorlardı
Ve gördüm
Gördüm kızgın ufukların kovaladığı tabana kuvvet kaçan
60 lokomotifli trenlerin ve umutsuzca onların arkasından
uçuşan karga sürülerinin
Gözden kayboluşunu
Port-Arthur yönünde

SAVAŞ DÖNEMİ

Birinci ve ikinci dünya savaşının, Cendrars'ın yaşamında, "ozan-yazarın" oluşumunda çok önemli etkileri olur. Savaşın acılarını, korkuyu, insanı alçaltmasını çok derin bir şekilde duyumsamıştır.

Savaş anıları hemen hemen her eserinde sık sık geçer. Savaş görüntülerini, anılarını anlattığı düz yazıları en seçkin yapıtları olarak kabullenilir (J'ai Tué: Öldürdüm, 1918; Histoires Vraies: Gerçek Öyküler, 1937; La Main Coupée: Kesik El, 1948; gibi...)

Biaise Cendrars savaşın kendisini biçimlendirmesi olgusunun bilincindedir ve şöyle der: "Yaşamımın değişmesi için savaşın çıkması gerekiyormuş sanki" (Dan Yack'ın itirafları).

Cendrars 3 Eylül 1914'de "Frédéric Louis Sauser" asıl adıyla gönüllü asker yazılır.

Savaş süresince bütün terfileri reddederek sürekli onbaşı olarak kalmayı yeğler; arkadaşlarını terk etmek istemediğini belirtmiştir bu red olayında.

İlginç olan nokta, savaş sırasında tek bir satır yazmadığıdır. Ama gördüklerini, izlediklerini, duyumsadıklarını en ince ayrıntısına kadar belleğinde saklayıp, sonradan kaleme almıştır. Savaşta savaşı bütün çıplaklığıyla, gerçeğiyle sonuna değin ya-

şamayı yeğlemiştir. O yüzden de eserlerinde kullandığı vurgu, kendisi gibi o dönemde gönüllü olarak askere giden diğer ozan ve yazarlarınkinden farklıdır (Apollinaire, Barrès, Duhamel).

3 Eylül 1915'de Biaise Cendrars yaralanır ve sağ kolu dirsekten itibaren kesilir. Kesik el Cendrars'ı yaşamının sonuna kadar izler. Bu kitapta çevirdiğimiz "ORION" şiirinde de bu kesik elin acısından söz eder.

1914 öncesi olup bitenleri kısaca anımsayalım. Toplumun bir kesimi herşeyden bihaber yaşamını sürdürüp giderken sabit ve düşük gelirliilerin sosyal sorunları artmakta, yaşam bellerini bük-mektedir. Dreyfus olayı toplumdaki iki gücü karşı karşıya ge-tirmiştir: Kurulu düzenden yana olanlar (Barrès, Maurras ta-rafından savunulan fikirler), öte yandan evrensel değerleri savunanlar (hak hukuk özgürlükten yana olanlar)

Savaş ve hatta savaş sonrası döneme kadar uzanan, Fransız fikir yaşamını etkileyecek olan önemli bir ayırımdır bu. "La Belle Epoque-Güzel Dönem" diye adlandırılan bu yıllar grevlerin de yoğunlaştığı bir dönemdir.

Basın ve yayın da gelişmekte bu sıralarda. Birçok ozan, yazar ka-lemleriyle yaşayabilmek için gazete ve dergilerde uğraş verirler.

EDEBİ DOGMALARIN REDDİ

Bilindiği gibi 1900'lü yılların önemli edebi olayı her türlü dog-maların bir kenara itilmesidir.

Henri Bergson'un fikirleri bu dönem yazar ve şairlerine yardımcı olmuştur. Bergson, sanatın asıl amacının gerçeklerin olduğu gibi yansıtması gerektiği önerisini gündeme getirmiştir. Yaşamı daha iyi anlamak için düşüncenin bağımsızlığını, içe dö-nüklüğü, yaratıcı gelişimin doğallığını, içtenliğini savunur. An-lıklıcılığın (intclectualizm) tersini önerir; ilham için iki kaynak sunar: düş ve bilinçaltı, dirimsel (hayati) atılımı sunar.

Bergson'un Cendrars üzerindeki etkisi büyüktür; Cendrars'ın eyleme harekete yönelik coşkun ifadesi, antikonformizmi (uygunculuğa karşı olan tavır), insan zekasına olan güvensizliği, olup bitenleri derinlemesine öğrenme ve gerçeği olduğu gibi gösterme isteği, duyarlılığın iç güçlerine verdiği önem hep bu etkinin izleridir.

NIETZSCHE'den BACHELARD'a

1885'ten itibaren Fransız yazını etkileyen önemli bir olay da çok sayıda yabancı eserlerin Fransızca'ya çevrilmesidir. Bunun doğal sonucu olarak da o zamana değin Fransız yazın çevrelerince bilinmeyen, Elliot, Walt Whitman, Dostoyevski gibi yazarların yani yabancı yazının Fransız yazın yaşamını etkilemesi kaçınılmazdı.

Bu tür çeviriler, yazın alanının yanı sıra yeni filozofların da tanınmasında etken olmuştur: Nietzsche, Schopenhauer gibi... Cendrars ayrıca bunları asıl dillerinden okuma olanağına sahipti.

Eğer Cendrars'ı etkileyen bir filozoftan söz edilecek olursa, bu kuşkusuz Alman filozof, Cendrars'ın "son klasik filozof" diye nitelendirdiği Schopenhauer'dir. "Dünya benim tasarımıdır" özdeyişi Cendrars'ın sık sık kalemine gelir. Ancak zaman zaman kötümser görünse de, dünyanın anlamsızlığından, yaşam koşullarının kötülüğünden söz etse de bu sürekli değildir. İyimserlik de gözlenir. İyimserlik ve kötümserlik kavramları Cendrars'da eş değerdedir.

Eserlerinde, çeşitli söyleşilerinde adından hiç söz etmese bile Cendrars, çağdaşı, filozof Bachelard'ı çok iyi tanımakta. Nitekim Bachelard Cendrars'ı, su üzerine şiir yazma eğiliminden kaçamayan şair olarak nitelemiştir. Sık sık düşlere dalan Cendrars için su, "düş kurmasına yardımcı olan maddedir"; şiirlerinde, romanlarının birçok yerinde "baş döndürücü" ya da

“başım dönüyor” gibi söz gruplarına, cümlelere rastlanır. Bac-helard için baş dönmesi veya sarhoşluk halinde olan kimse suya adanmış biridir.

ALCOOL (alkol) ŞİİRİNİN İSİM BABASI

Tanıştıkları tarih kesin olarak bilinmiyorsa da Apollinaire ile Cendrars'ın sık sık karşılaştıkları, bir araya geldikleri kesin; Hatta Cendrars, Apollinaire için çeşitli el yazılarını kopye et-mede, yaşamını kazanma bahanesiyle çalıştığını söyler. Her iki şairin birbirlerinden etkilenmeleri konusunda hep tartışılmıştır. Apollinaire'in “Zone” şiiriyle Cendrars'ın “New-York'ta Paskalya” şiirinde benzerlik olduğu gözlenir. Tristan T'zara'ya göre Apol-linaire bazı dizeleri hemen hemen Cendrars'ın şiirinden esin-lenerek yazmıştır. Apollinaire'in taslak adı “hayat suyu” olan daha sonra “alkol” olarak yayımlanan şiirinin isim babası Cend-rars'dır der.

Cendrars, Apollinaire aracılığıyla simültaneist (eş evreci) karı koca ressamlar Robert ve Sonia Delaunay ile tanışır. Bu kar-şılaşma Cendrars'ın “La Prose du Transsibérien” şiirinin ta-nıtılmasına vesile olur. Şiir ilk simültane kitap örneği olarak çıkar. Simültane sözcüğü, Cendrars'a göre ham maddeyi iş-lemeye yarayan, yani evrensel maddeyi, yani dünyayı işlemeye yarayan bir maddedir. Mesleki bir deyimdir, tıpkı betonarme gibi. Ressam Delaunay'ın Eyfel Kulesini, limanları, evleri çi-zerken kullandığı tekniktir diye belirler. Cendrars, söz konusu şiirine belli bir niyetle “prose” yani “neşir” başlığını koymuştur. Kitap, ilk basımında, şiirin uzunluğu boyunca gerçek uzun-luğuyla, yani bir duvara asılabilecek şekilde basılmıştır.

Eşevrecilik-simultaneizm sadece resim ya da düşüncelerde kal-mamıştır. Temsilcileri aynı zamanda eyleme geçmişlerdir. Ör-neğin Sonia Delaunay kendine simultane elbise yapmış, Robert Delaunay, Arthur Cravan ve Blaise Cendrars bütün Paris'te ka-faları traşlı, rengarenk smokinler, geniş kravatlarla boy gös-termişlerdir. Aynı Dönemde de Mayakovsky limon sarısı göm-

leğini çoktandır giymekteydi. Blaise Cendrars Mayakovsky'e imrenmektedir. Ona göre, Mayakovsky şiirlerini sokaklarda yayımlayabilmek için ışıklı gazetelerden yararlanma olanağını bulabilen dünyadaki tek ozandır. Şiirleri ne yazılı idi ne de sözlü; çizgiden ibaretti; bu yüzden de okuma yazma bilmeyenlere bile bu şekilde şiirle ulaşılabilir, şiir iletilebilir, diye belirtir.

Cendrars bir süre sonra Delaunay'lerle olan ilişkisini keser. Bir başka ressam, Modigliani ile tanışır. Cendrars'ın, kendisinin birçok portresini de yapan Modigliani ile içki sefaları ünlüdür.

CENDRARS'IN REMY DE GOURMONT'DAN EDGAR ALLAN POE'YA KADAR ETKİSİNDE KALDIĞI USTALARI:

Cendrars'ın etkilendiği yazar, ozan ve bütün diğer sanatçıları tahmin etmek, araştırmak zor bir iş değildir. Kitaplarını okuyanlar bu kimselerin adını kolaylıkla saptar.

“Le Latin Mystique-Gizemli Latince'nin” yazarı Rémy De Gourmont Cendrars'ı etkileyenlerin başında gelir. Öyle ki, ilk doğan çocuğuna Rémy adını koymuştur. Bourlinguer (Gezmek-Tozmak) kitabında, kendisine usta olarak Rémy De Gourmont'u seçtiğinde yirmi yaşında olduğunu bu yazarın yaşamını, yazılarını nasıl etkilediğini, her kitabında ya da yazısında ondan söz etmeden yapamadığını uzun uzun anlatır. Rémy De Gourmont'un, kendisinin kolunu kestikleri aynı günde öldüğünü öğrendiğinde Cendrars'ın çok sarsıldığı söylenir.

Cendrars'ın ilgisini çeken bir diğer kişi de *Esrarengiz Doktor Cornélius*'un yazarı Gustave Le Rouge'dur. Üne kavuşmuş kişilerden kaçmayı adet haline getirmiş Cendrars'da, Gustave Le Rouge acıma ve hayranlıkla karışık duygular uyandırmıştır. “Documentaires (Kodak) - Belgeseller” adı altında yayımlanan şiirlerinde Cendrars, çok ince bir taktik kullanmıştır. Roman olan *Esrarengiz Doktor Cornélius*'tan cümleler, sözcükler almış, onları şiir şekline sokup yeniden okuyucuya sunmuştur. Böy-

lece Le Rouge'un büyük bir ozan olduğunu kanıtlamak istemiştir. Yine bir eserinde Gustave Le Rouge'un, kendisini yirmi beş yıldan fazla bir süre etkisi altında tuttuğunu söyler. 1912'de ilk karşılaştıklarında Le Rouge 47 yaşındadır. Aralarındaki yaş farkı saptanınca, genç Cendrars'ın etkilenmiş olmasını anlamak zor olmasa gerek.

Cendrars'ın hayal gücünü kuvvetlendiren diğer bir yazar da Jules Verne. Çok küçük yaşta okumaya başlamış Verne'i. Annesinin hediye ettiği Jules Verne gravürlerinin bu hayranlığı ve düş gücünün kaynağını oluşturduğu kuşkusuz.

Beğendiği, sevdiği, etkilendiği şairlere gelince; hemen François De Villon'un adını söylemek gerek önce; Villon'un yaşam şekli ve şiiri karşısında Cendrars, kişiliği gereği kayıtsız kalamazdı. Aynı şekilde, Gérard De Nerval'den de izler bulmak mümkün. Ancak, Cendrars'ı gerçekten derinden etkilemiş bir şairden söz edilecekse, döneminde değeri hiç bilinmemiş, ama daha sonraları Fransız edebiyatını ve şiir anlayışını kökünden sarsmış olan Arthur Rimbaud'dur. Rimbaud'un yaşamına ilgisiz kalamayan Cendrars, şiirlerinde ve daha sonra romanlarında gözlemlenen edebi ve özgürlükçü tarzı Rimbaud'ya borçludur.

Cendrars, kara mizahıyla Lautréamont'u; anarşik, devrimci, dadaist tutumlarıyla Alfred Jarry'i anımsatabilir. Baudelaire için ise, açıkça, etkisinde kaldığını söyler. Cendrars'ın gözünde Baudelaire, dönemini aşarak, en azından yine bu yüzyılın sonuna değin gençleri de peşinden sürükleyecek derecede büyük bir ozandır.

Bazı araştırmacılar, Cendrars'ın Edgar Allan Poe'dan da etkilendiğini belirtmiş, Poe'nun "Arthur Gordon Pym'in Maceraları" ile Cendrars'ın "Dan Yack"ı arasında paralellik kurmuşlardır. Bu paralelliği Cendrars kabullenmiş ve hatta çeşitli söyleşilerinde dile getirmiştir. Yalnız şunu söylemekte yarar var: Her ne kadar Cendrars çeşitli yazar ve ozanlardan etkilenmişse de derin bir

kültürü ve çok iyi bir okuyucu olmasıyla bu esinlenmelerini kendine göre yoğurmuş, okuyucuya taptaze, canlı, hareketli eserler sunmuştur.

Okuyucu Blaise Cendrars'ı tanımaya 1918 yıllarında başlar. Çünkü, yayınevlerinin kapıları ancak bu tarihlerde aralanmaya başlar ve "Panama Ya Da Yedi Dayımın Başına Gelenler" şiiri bu yıl yayımlanır. Ama 1920'lerden itibaren şiir yazmayı seyrekleştirir. Düz yazıyı yeğler. İkinci Dünya Savaşına değin kısa öyküler yazar. 1943'ten itibaren düz yazı tarzında en büyük eserlerini vermeye başlar.

Cendrars "ozan mıdır, yazar mıdır" sorusuna bir seçim yaparak yanıt vermek olanaksız. Düz yazılarındaki şiirselliği, şiir özelliklerini göz önüne alacak olursak Cendrars şair/yazar ya da yazar/şair diyebiliriz. Roman mı yazmıştır, şiirler mi? Her ikisinden de. Bir de bu karmaşık nitelikten dolayı da Cendrars'ı sınıflandıramayanlar listesinin başına koyabiliriz. Şiirden romana, hayal ürünü biyografilerinden gerçek günlüklerine, antolojilerden gerçek öykülere gezinip duran "yazar" Cendrars, şiirlerini, yazdıklarını bir takım kalıplara takılıp kalmadan hep öne doğru itmek gereksinimini duymuştur. Yaygın bir güç zenginliği, sürekli hareketlilik arama saplantısıyla Cendrars Fransız edebiyatının düzensiz, sınıflandıramayan büyük dahilerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Gül İlbay
Metz, Fransa,
23 Temmuz 1995

ÖNSÖZ YERİNE*

Her ne kadar arşivlerle fazla haşır neşir olmamışsam da, birçok tartışmalar açan ve her şeyden önce bir hata kaynağı olan belgeleri küçümsemiyorum.

İnsanları ve kuramları severim ama onların önyargılarını sevmem; kafamı kurcalayan ve beni usandıran birini kırdığım zamanlar yitirecek vaktimin olmadığı zamanlardır. Uykulayan ve donan dogmalar haline gelmiş kuramları hiçbir zaman sevmemiştir.

Aklın tedirginliğini sevmem. Herkesi uyandırma hakkını kendimde saklı tutarım.

Bugün de olduğu gibi geçmişin de oyhar bir şey olduğunu asla unutmam. Yaşanmış olan şey hâlâ yaşamaktadır. Değişir, kırmıldar, yer değiştirir, dönüşür. Hakikat günde en az yüz kere kendisiyle çelişir. Ne gevezedir o.

Bilginler, derin bilgililer, uzmanlar ve özellikle özel kalem tarihçileri beyinlerine, kadınların vücutlarına baktıkları gibi bakmalı ve özellikle özel kalem tarihçileri her yılın modasını izleyerek orayı burayı kısaltıp, burasını tutturup, ön tarafı biraz da V biçiminde açarak kendilerini biraz daha çıplak göstermeliler.

Yok ama, arşivlerin içine dalıp, belgelerin ardında kayboluyorlar, metinlere boğuluyorlar; ama gören gözleri olan kişi satırlar arasında onların yassı ve ikiyezli suratlarını, larva bedenlerini, ahlakçı ve karafatma profillerini çok iyi ayırdediyor.

Madem ki böylece herşeye karşın satırları yarıp geçiyorlar ve metinleri tırtıklıyor, arşiv fareleri ve kurtları gibi belgeleri çalıyor ve yok ediyorlar, öyleyse neden benim gibi sporsever ve içaçıcı

birinin görünmesini istemiyor ve Tarihsel Hakikat'in başına birçok çelmeyi takıyorsunuz?

Yaşamı savunacağım her zaman.
Ve tek Tarih Yaşam'dır.
Ve tek Hakikat Yaşam'dır.
Nedir Tarihsel Hakikat?
Ve nedir bir belge?
Her zaman yanlı ve sanatsal bir açıklama.
Bir trampen.
Gerçekliğin ve hayatın içinde.
Sıçramak için.
Öznenin ortasına.

Çünkü Tarihçi her şeyden önce bir insandır ve en nesnel olan, en soğuk olan yorumlar yapıyor daha.

Bilimsel serinkanlılıktan söz etmeyin bana.

Tarihçi on bin yıl önce geçen olayları anlatırken bile taraf tutar, heyecanlanır, eleştirir, över, kınar, iddia eder, üretir, kendini önemli gösterir; gülünç ya da dayanılmazdır, hakikatı tek elde bulunduran olduğunu sandığı durumlara göre.

Bana bilimsel serinkanlılıktan söz etmeyin.

Okulların rekabetleri ve yöntemlerin yarışları vardır. Tek bir metnin her zaman olası binlerce açıklaması vardır, kimi öğretilere, çağın önyargılarına, politik olaylara, ulusallık ve sınıf geleneklerine göre.

Tarihsel Hakikat ölümdür.
Pedagojinin bir soyutlamasıdır.

BLAISE CENDRARS
Guarujá, 15 Mart 1926
(Çeviren: Halil Gökhan) .

(*) Cendrars'ın bitmemiş otobiyografik romanı olarak nitelediği *John Paul Jones ou L'Ambition*'a yazdığı önsözden alınmıştır.

LÜKSEMBURG'DA SAVAŞ
(LA GUERRE AU LUXEMBOURG, 1916)

LÜKSEMBURG'DA SAVAŞ

“bir ki, bir ki
Ve her şey düzelecek...”
Şarkı söylüyorlardı
Yaralı bir asker koltuk değneğiyle tempo tutuyordu
Bandajın altında gözü
Lüksemburg gülüşü
Ve muhimmat fabrikalarının dumanları
Altın yaprakları üstünde
Solgun sonbahar yazın sonu
Hiçbir şey unutulamaz
Sadece küçük çocuklar oynar savaşçılık
Verdun tepesi
Ağabeyim Çanakkale’de
Ne de güzel
Tüfek
Haykırışlar ince sesler
Haykırışlar
Eller uzanıyor
Babama benziyorum
Toplarımız da var
Küçük bir kız bisiklet sürüyor
At çalındı
Havuzda donanmalar geçiyor
Paris meridyeni fiskiyede
Nöbetçiye saldırıyoruz silah olarak sadece otantik
Bir kılıcı vardı
Ve gülerek öldürüyoruz onu
Sandıklara konmuş palmyelerin üstünde güneş asılı
Askeri madalya
Eyfel kulesinin yanından geçen güdümlü alkışlanıyor
Sonra ölümler kaldırılıyor

BEN!

BEN!

BEN!

Herkes en azından
Yaralanmış olmayı istiyor
Kes kes
Kes kolu kes kafayı
Herşey veriliyor
Kızıl haç
Hastabakıcılar altı yaşında
Yürekleri heyecan dolu
Taşbebeklerin gözü oyuluyor körleri tamir için
Görüyorum görüyorum
Savaşçılık oynayanlar şimdi sedyeci oldular
Ve ölü taklidi yapanlar harika operasyonu
izlemek için diriliyor
Şimdilerde resimli gazeteler izleniyor
Fotoğraflar
Fotoğraflar
Sinemada görülenler hatırlanıyor
Gitgide ciddiye dönüyor iş
Bağırılıyor ve kukladan daha da hızlı vuruluyor
Ve kavganın en yoğun anında
Sıcak mı sıcak
Herkes çörek yemeye koşuyor
Hazırlanmış taptaze
Saat beş
Parmaklıklar kapanıyor
Eve dönüyoruz
Akşam oluyor
Bir türlü gelmeyen zeplini bekliyoruz
Yorgun
Gözler yıldızlara dikili
Bakıcılar elinizden çekerken
Ve anneler gölgeden iri otomobiller üzerinde
sendelerken

KIRMIZI

BEYAZ

MAVİ

Ertesi sabah ya da bir başka gün
Kum yığnında bir siper var
Kum yığnında küçücük bir orman var
Kentler
Bir ev
Bütün bir ülke
Ve belki de bir deniz
Bir anda oluşuveren topçu birliği hayal ürünü
tel örgü etrafında dönüyorlar
Avcı uçağı kadar hızlı bir uçurtma
Ağaçlar korkuverdi ve yaprakları yukardan aşağıya
İniyor paraşüt gibi
Bayrağın 3 damarı havan topunun her atışında
patlayacak sanki
Sevgili kum köprü yerinde kalacaksın
Dahi çocuklar, mühendislerden de ileri
Gülerek oynuyoruz, tankçılık, zehirli gaz
new-york-önünden-geçemeyen-denizaltı
Avustralya'lıyım, zencisin, Belçika'da-İngiliz
askerciliğı oynamak için yıkıyor
Rus kasketi
Çikolatadan 1 şeref madalyası 3 üniforma düğmesi
değerinde
Hah işte general geçiyor
Küçük bir kız şöyle diyor:
"Amerikalı yeni annemi çok seviyorum"
Ve küçük erkek arkadaşı: -Hayır, Jules Verne'i
değil, ama bana şu güzel pazar bildirisini al"
PARİS'TE
Zafer günü askerler döndüğünde
Herkes onları görmek isteyecek

DENİZ

Güneş erkenden açacak tıpkı helvacının bayram
günü dükkânını erken açması gibi
Boulogne ormanında ve Meudon taraflarında
bahar olacak
Bütün otomobiller parfümlenecek va zavallı atçıklar
çiçek yiyecekler
Pencerelerde savaş yetimi kız çocukları yurtseverlik
simgesi en güzel elbiselerini giyecekler
Bulvarlardaki kestane ağaçları üzerine tünemiş
fotoğrafçılar gözlerini makinelerinden ayırmayacaklar
Bir yılan yiyciden daha iyi bir şekilde tarihi korteji
yutacak olan kameranın etrafında toplanılacak
Öğleden sonra
Yaralılar Madalyalarını zafer anıtına asacak
ve topallamadan evlerine dönecekler
Sonra
Akşam
Etoile meydanı göğe yükselecek
Invalides muhteşem bir altın çan
örneği Paris üzerinde şarkı söyleyecek
Ve binlerce gazeteci sesleriyle selamlayacak
Fransa'nın kadını

Paris, Ekim 1916

19 ELASTİK ŞİİR'DEN
(19 POÉMES ELASTIQUES, 1914-1919)

11. BOMBAY EKSPRESİ

Şimdiye değin sürdürdüğüm yaşam
İntihar etmemi engelliyor
Herşey allak bullak
Kadınlar tekerleklerin altına yuvarlanıyor
Çıglıklar atarak
Külüstür faytonlar gar kapılarında
Müzik hücrelerimde

Mascagni'yi sevmedim hiçbir zaman
Ne sanatı ne de sanatçıları
Ne engelleri ne de köprüleri
Ne tutturgaçları ne de pistonları
Birşey bilmez oldum
Hiç anlamıyorum
Coğrafya haritasını ürperten
Su okşayış

Bu yıl ya da gelecek yıl
Sanat eleştirisi en az esperanto kadar aptalca
Brindisi
Hoşça kal hoşça kal
Bu kentte doğdum ben
Oğlum da öyle
Alnı annesinin vaginasına benzeyen oğlum
Öyle düşünceler varki otobüsleri yerinden oynatır
Artık sadece kütüphanelerde olan kitapları okumaktayım
Dünyanın güzel ABC si
İyi yolculuklar!
Seni götüreyim
Sen ki kırmızıya gülersin...

12. F.I.A.T.

Kulaklarımın zarı patladı

Dinlenişini kısıkanıyorum
Kentin banliyölerine demir atmış
Dev posta vapuru fabrikalardan
Ben de içimin boşalmasını isterdim
Senin gibi
Doğum sonrası örneği
Pnömatikler sırtımda yelleniyor
Yanaklarım al al
Odan beyaz modern nikel gibi
Beşik
Hastahanedeki ara sıra gürültüler
Saint Clothilde hastahanesi
Sürekli ateşim var
Paris-Adresler

Yerinde olmak
Ani dönüş
İlk kez bir kadına imreniyorum
Kadın olmak isterdim
Kadın olmak
Evrende
Yaşamda
Olmak
Ve açılmak geleceğe
Çocuksu
Gözlerim kamaştı
Fener Bleriot
Kendiliğinden çalışan makineler
Gör
Kalemim oynayıp duruyor
Kaçın

13. BEŞ BUCAKTA

Yürek bulmak ve gürültü yapmak
Herşey renk hareket patlama ışık
Yaşam güneşin pencerelerinde çiçekleniyor
Ağzımda eriyen güneşin
Olgunlaştım
Ve yarısaydam düştüm sokağa

Konuşuyorsun, ahbap

Gözlerimi açmayı bilmiyor muyum?
Altın ağız
Söz konusu şiir

19. YAPIM

Renk, renk ve renkler...

İşte Léger, üçüncü çağın güneşi gibi
büyüyen

Ve sertleşen

Ve katılaşan

Natürmort

Yer kabuğu

Sıvı

Sisli

Donuklaşan herşey

Bulutlu geometri

Eriyip giden çekül

Kemikleşme

Herşey kaynaşıyor

Zihin canlanıyor birden ve hayvanlarla bitkiler gibi
giyiniyor o da

Ve işte

Resim kımıldayan şu koskocaman şey oluveriyor

Tekerlek

Yaşam

Makine

İnsan ruhu

75'lik kama

benim portrem

DÜNYANIN KALBİNE'DEN
(AU COEUR DU MONDE, 1922)

ANNEMİN KARNINDA

İlk evimdi
Yusyuvarlak
Acaba nasıldım diye
Sık sık sorarım kendime

Ayaklarım kalbinin üzerinde annecik
Dizlerim tam karaciğerine karşı
Ellerim kanala sıkışmış
Karnına doğru

Sırtım sarmal durumda eğri
Kulaklar dolu gözler boş
Kaskatı kıvrılmış
Başım ise neredeyse vücudundan dışarıda

Kafatasım deliğinde
Sağlığından
Kanının sıcaklığından
Babamın sıkıştırmalarından
Haz duyuyorum

Zaman zaman tuhaf bir ateş
Karanlık dünyamı aydınlatıyor
Kafatasıma inen bir şok beni rahatlatıyordu
Ve atıveriyordum kalbine doğru

Dölyatağının iri kası
Beni sıkıştırıyordu o an
Acıyla bırakıyordum kendimi
Ve kanınla suluyordun beni

Alnım hâlâ yamru yumru
Babamın dürtmelerinden
İzin vermek niye bunu yapmaya
Neredeyse boğazlanmaya

Ağzımı açabilseydim eğer
Seni ısırırdım
Konuşabilseydim biraz
Şöyle derdim:

Kahretsin, yaşamak istemiyorum!

HOTEL NOTRE-DAME

Quartier*'ye geldim yeniden
Tıpkı eskiden yaptığım gibi
Sanırım boşuna gayret
Zira içimde yaşayan bir şey kalmadı
Ne düşlerimden ne umutsuzluklarımdan
Ne de onsekiz yaşımıdayken yaptıklarımdan

Evleri yıkıyorlar
Sokakların adı değişmiş
Saint-Séverin çırılçıplak
Maubert meydanı daha büyük
Saint-Jacques sokağı genişlemiş
Böylesini daha güzel buluyorum
Hem yeni hem antik

Tıpkı sakalımı ve saçımı
Kırptırıp fırlattığımda
Bugünün yüzüyle
Dedemin kafatasını taşımam gibi

Bu yüzden esef etmiyorum hiçbir şeye
Ve yıkıcıları çağırıyorum
Atın yere çocukluğumu
Ailemi ve alışkanlıklarımı
Dikin yerine bir tren istasyonu
Ya da kökenimi kurtaran
Boş bir arsa bırakın
Babamın oğlu değilim
Sadece babamın dedesini seviyorum
Kendime yeni bir ad buldum görünür
Yapı iskelesinin tepesinde mavi ve kırmızı
Arkasına da yarının
Yenilikleri inşa edilmekte

(*) Quartier Latin á Paris (C.N.)

ÇEŞİTLİ ŞİİRLER(POÉMES DIVERS, 1922)

ŞARAPNEL

I

Sisin içinde tüfek ateşleri çıtırdıyor ve topların sesi bize kadar
ulaşılıyor
Amerikan bizonu bile böylesine ürktücü değil
Ne de daha güzel
Saldırmaya hazır
Tıpkı Kamerun kuğusu gibi

II

Dallarını budadım ey patlayasica alnım
Kepi istemiyorsun
400 numaralı yolda 400 bin çift ayak kuşandıkları
sefertaslarının tıkırtısında kaynaşmakta
Düşünüyorum
Geçiyorum
Utanmasız ve aptal
Teke gibi kokarak

III

Bütün adamlarım top ateşinin talan ettiği akasyaların altında
yatıyor
Ey Marne Irmağının mavi göğü
Yumuşak gülüşün
Unutulduk

Ekim 1924

GUILLAUME APOLLINAIRE'IN ANISINA

Ekmek kabarıyor

Fransa

Paris

Bütün bir kuşak

Bütün şairlere sesleniyorum

Dostlar

Apollinaire ölmedi

Cenaze arabası boştu

Apollinaire sihirbazın tekidir

Pencerelerdeki ipek bayrakların arasından gülen oydu

Sizlere çiçek atarak eğleniyordu

Sizse cenaze arabasının ardında ilerliyordunuz

Sonra da üç renkli bir kokart satın aldı

Aynı akşam bulvarlarda gösteri yaparken gördüm onu

Bir Amerikan cemsesine binmiş açmış uçak gibi kocaman

enternasyonal bir bayrağı sallıyordu

YAŞASIN FRANSA

Zaman geçiyor

Yıllar bulutlar gibi geçip gidiyor

Askerler evlerine döndüler

Yuvalarına

Ülkelerine

Ve işte yeni bir kuşak uyanıyor
MAMELLES'in* düşü gerçekleşiyor!
Küçük Fransız'lar, yarısı İngiliz, yarısı zenci, yarı Rus, biraz
Belçikalı, İtalyan, Anemit, Çek
Biri Kanada aksanlı, öbürü hindu gözlü
Dişler, yüz, kemik, eklem, yuvarlıklar, yürüyüş, gülüş,
Hepsinde bir yabancı havası var oysaki bizim insanlarımız
bunlar
Ortalarında Apollinaire, hani şu tanrısı Nil heykeli gibi,
uzanmış, her yandan ona koşan çocuklarla birlikte
Ayaklarına, kollarına, sakallarına
Babalarına benziyorlar ama farklılar onlardan
Hepsi de Apollinaire'nin dilini konuşuyorlar

Paris, Kasım 1918

*Les Mamelles de Trésias-Apollinaire'in ilk kez 1917 de oynanan oyunu.
Okuyucu bu şiirleri okurken, Cendrars'ın Gustave Le Rouge'un "Esrarengiz Doktor Cornelius" adlı romanından alıntılar yapıp yeniden düzene koyarak şiir şekline soktuğunu hatırlamalıdır.Ç.N.

BELGESELLER'DEN (DOCUMENTAIRES, 1924)

WEST

I. ROOF

Haftalarca asansörler kasalar dolusu gübreli toprak çıkarıp
durdular yukarılara
Para gücü ve sabırla
Küçücük ağaçlıklar
Tatlı yeşil çimenlikler serpilip büyümekte
Canlı bir kaynak zakkumlar kamelyalar arasından
fişkırmakta
Binanın tepesinde briketten ve çelikten bir yapı daha
Akşam
Beyaz giysileri içinde diplomat kılıklı garsonlar
kent boşluğuna doğru eğiliyorlar
Ve sıra sıra tepecikler milyonlarca cıvı cıvı
küçücük lambalarla aydınlanıyor
Genç adam, sanırım Hanımefendi, diyerek heyecanını
gizlemeye çalışıp titrek bir sesle mırıldandı
Sanırım burada çok daha rahat ederiz
Geniş bir kol hareketiyle de engin denizi gösteriyordu
Dalgaların gel gitini de
Dev gemilerin bordo ışıklarını
Dev özgürlük heykelini
Yukarıdan inen karanlık ve çiğ ışıkların böldüğü kentin dev
panoramasını

Yaşlı bilginle iki milyarder terasta yalnızlar
Göz kamaştırıcı bir bahçe
Çiçek kümeleri
Yıldızlı sema
Üç yaşlı adam sessiz ve sakin durmakta ışıklı pencerelerden
yükselen neşeli seslere
kahkahalara
Ve denizden gelen gramofonun sesine karışan
hafif mırıltılı şarkıya kulak kabartarak

III. EV SAHİBİ

Orkideler yaseminler limon ağaçları arasında kış
bahçesindeki akşam yemeğinden sonra
Işıklı parkın çimenleri üzerinde balo veriliyor
Ama esas eğlence Miss Isadora'ya gönderilen hediyeler
Özellikle de “güvercin kanı” rengindeki yakut dikkati
çekiyor, eşsiz büyüklükte ve parlaklıkta
Balodaki kızların hiçbirinde böylesine bir yakut yok
Şık giyinmiş
Usta detektifler davetliler kalabalığına karışmış
bu değerli taşı kollamaktalar

GENÇ KIZ

Bürümcükten incecik bir elbise

Genç kız

Zerafet ve zenginlik

Bir dizi incinin parladığı kıpkızıl saçlar

Saflık ve içtenliğini yansıtan sakın düzgün hatlar

Yeşile çalan deniz mavisi iri gözleri aydınlık ve cesur

Teni taptaze Amerikalı genç kızlara özgü pembelikte
kadife gibi

DELİKANLI

Beşinci Bulvarın Brummel'i
Elmistan mini mini çiçekli altın kumaştan kravat
Mor pembeli madeni kumaştan takım elbise
Yapay değil gerçek köpek balığı derisinden botlar
her bir düğmesi de siyah inciden
Amyanttan flanel pijama teşhir ediyor cam kumaştan
bir başka takım timsah derisinden yelek
Uşağı altın paralarını sabunla yıkıyor
Cüzdanında sadece kokulu ve yeni banknotlar var

FAR-WEST/UZAK BATI

KARATAVUK

Boğucu sıcak
Virginia yaseminleriyle lâl rengi hanımeliilerinin
gölgelediği balkon
Uyuklayan kırın derin sessizliğinde
Küçük sellerin uğultusu
Otlaklardaki inek sürülerinin uzaktan gelen
böğürmeleri
Bülbülün şarkısı
Dev kurbağaların cırlak vıraklamaları
Gece kuşlarının ötüşleri
Karatavukların kaktüslerden beri gelen çığlıkları
Duyuluyor

NEHİR

MISSISSIPPI

Bu yerde nehir neredeyse bir göl kadar genişliyor
İki bataklık kıyı arasında çamurlu ve sarımtırak sular akıyor
Pamuk fidanlarının sertliklerinin sürdürdüğü su bitkileri
Ve köyler, bir körfezin ucuna sinip gizlenmiş fabrikaları, kara
yüksek bacaları, ilerleyen uzun bentleri kazıklar
üstünde suda çok önceden ilerleyen uzun bentleriyle
orda burda görünen şehirler

Bunaltıcı sıcak
Sahildeki zil öğle yemeğini çalıyor
Yolcular kareli takımlar içinde çiğ renkli kravatlar
kundağı kokteyli ve tahriş edici soslar pırıl pırıl
yeleklerle

Çevik fıkırdak gençler
Sırtlarına yeşilimsi bir yosun geçirmiş büyükler kendilerini
akıntıya bırakmışlar
Gür bitki örtüsü tropikal bölgenin yaklaştığını haber veriyor
Dev bambular palmyeler lale ağaçları defneler sedirler
Kendi kendine nehir ikiye katlamış genişliğini
Her yer, geminin yaklaşmasıyla üzerinden su kuşlarının
havalandığı yüzen adacıklarla dolu
Buharlı gemiler yelkenliler müşteriler her boyda
tekneler ve büyük odun katarları
Sarı bir buhar nehrin aşırı ısınmış sularında yükseliyor

Şimdi timsahların yüzlercesi çevremizde dönüp
duruyor
Çenelerinin kuru kıtlamalarını işitiyoruz ve o küçük
vahşi gözleri çok iyi ayırdediliyor
Yolcular onların üzerine dürbünlü tüfeklerle ateş ederek
eğleniyor
İyi bir atıcı bir hayvanı yaralamayı ya da öldürmeyi
başardığında
Hemcinsleri üstüne atlayıp vahşice
Parçalıyorlar onu
Yeni bir yavrunun doğumundakine benzer küçük çığlıklar
içinde

(H.G.)

GÜNEY

I. TAMPA

Tren az önce mola verdi

Bu yaz sonunun yakıcı sabahında iki yolcu aşağı indi
sadece

Her ikisi de haki renkli takım elbiseli ve başlarında
mantardan iki şapka

Her ikisinin peşinde valizlerini taşımakla yükümlü
birer zenci uşak

Her ikisi de masmavi göğre şehrin bembeyaz
evlerine dalgınca bakıyor

Rüzgârın toz bulutları kaldırdığı ve sineklerin bir faytona
koşulu iki katırın çevresinde döndükleri görülüyor

Arabacı ağzı açık uyuyor

(H.G.)

ADALAR

I. ERZAKLAR

Küçük liman çok canlı bu sabah
Kulisler – tagallar çinliler malezyalılar – pupası süslü
ve yelkenliler örgülü bambudan büyük bir yelkenli gemiyi
hızla boşaltıyorlar
Yük, büyük Japon adasından gelen porselenlerden
Sumatra mahzenlerinde elde edilmiş kırlangıç
yuvalarından
Denizhıyarlarından
Zencefil reçellerinden
Sirkenin içinde saklanmış bambu filizlerinden oluşuyor
Heyecan içinde bütün tüccarlar
Kareli amerikan takım elbisesinin içinde kasım kasım
kasılan Mr. Noghi ingilizceyi çok akıcı bir şekilde
konuşuyor
Beyefendilerin arasındaki tartışmalar bu dilde yapılıyor
Japonlar Kanaklar Tahitililer Papualılar Maoriler ve Ficililer

II. PROSPEKTÜS

Benim adama gelin

Japon hakimiyetindeki adaların en güneyde olanıdır

Ülkemiz Avrupa'da çok az tanınmıştır

Dikkatleri üstüne çekmeyi hakeder

Hayvanlar bitki örtüsü çok değişikdir ve buraya kadar

henüz hiç kimse incelememiştir

Siz de her yerde pitoresk manzaralar bulacaksınız

sonunda

Ve içerlerde

Buda tapınakları harabeleri ki onlar kendi tarzında

saf harikalardır

III. KIRMIZI TEPELİ YILAN

Pravaz şırıngası yardımıyla Dr. Yersin'den gelen birçok
serum iğnelerini yapıyor
Sonra skalpelle haç biçiminde bir yarık açarken
koldaki yarayı büyütüyor
Yarayı kanatıyor
Sonra birkaç damla kireç kayını ağıyla kanı durduruyor

IV. JAPON EVİ

Bambu çubuklar

Hafif döşeme

Pencerelere gerilmiş kâğıtlar

Hiçbir dişe dokunur ısıtma aracı yok

V. KÜÇÜK BAHÇE

Krizantemler

Mısır palmyeleri ve muz ağaçları

Meyvelerle dolu harika hindistancevizi ağaçları ve
turuncu palmyeler

(H.G.)

VII. HAFİF VE İNCE

Hava güzel kokulu

Misk

amber limon çiçeği

Sadece var olmak bile gerçek bir mutluluk

NEHİR

BAHR EL-ZERAF

Kıyılar boyunca uzun otlara rastlanmıyor
Çok uzakta büyük alçak toprak sahaları gözden kayboluyor
Adalar su yüzeyini yalıyor
Büyük timsahlar güneşte ısınıyorlar
Binlerce büyük kuş çamur ve kum yığınlarını kaplıyor

Yöre değişiyor
Şimdi yer yer cılız ağaçları andıran çalılıklar var
Rengarenk küçük kuşlar ve beç tavuğu sürüleri var
Batı yakasında silueti görülen bir arslanın defalarca kükrediği
işitiliyor akşam üzeri
Bu sabah bir buçuk metre boyunda bir varan öldürdüm
Sular altında kalmış ovaların oluşturduğu hep aynı manzara
Arap rehber filleri farkettiler
Kazanç büyük
Herkes yüksek köprüye tırmanıyor
Her birimiz için hayvanların kralını görmek ilk defa
nasip olacak
Filler bizden üçyüz metre kadar uzakta iki büyük üç orta
boyda dört de küçük fil görüyoruz
Kahvaltı sırasında önümüzde yüzen on koca suaygırı kafası
olduğu haber veriliyor

Termometre hiç değişmiyor
Saat 14'e doğru sıcaklık 33 ila 38 derece arasında
Giysilerimiz haki renkli tozluklu güzel ayakkabılar
gömlek yok
Kıyıda güzelce yemek pişiriyoruz ve Turin içiyoruz
Akşamleyin yemek kıyafetine beyaz bir ceket ekleniyor
aylaklar ve akbabalar başımızın üstünden kanatlarını
sıyrarak geçiyor
Sineklerden olabildiğince korunmak için akşam yemeğinden
sonra tekne nehrin ortasına demir atacak
Kıyılar papirüs bitkileri ve stleğenlerle kaplı
Nehrin kıvrımlarını izlerken yolculuk yavaş ilerliyor
Yarı vahşi birçok ceylan ve antilop göze çarpıyor
Ardından ihtiya bir manda ama gergedan hiç yok

(H.G.)

YOL NOTLARI'NDAN
(FEUILLES DE ROUTE, 1924)

I. FORMOSA

19.40 EXPRESİNDE

Trene binmeyeli yıllar oldu
Arabayla dolaştım çoğu kez
Ya da uçakla
Uzun bir deniz yolculuğu yine yapacağım yakında

Bu akşam işte böyle birdenbire kendimi, eskiden çok alışkın
olduğum şu demiryolu gürültüsünde buluverdim
Ve şimdi eskisinden çok daha iyi anlıyorum bu gürültüyü

Wagon-restoran
Dışarda hiçbir şey görünmüyor
Gece kapkaranlık
Çeyrek ay kımıldamıyor bile baktığımızda
Ama trenin kâh sağına kâh soluna geçiyor

Saatte 110 ile gidiyoruz
Hiçbir şey görmüyorum
Kulak zarlarımı uğuldatan lokomotifin boğuk çığlığı – sol
zarım sızlıyor – siperden geçişimiz gibi
Sonra demir köprünün çağıltısı
Makasların çınlattığı arp, garın tokatı, azgın tünelin
çeneye patlattığı ikili kroşe
Taşan sulardan tren yavaşladığında kap kacak ve fren
seslerinin ortasında yüz tonun ağırlığıyla pistonların
sesi boşalan
Le Havre otobüs asansör

Otel odamın pancurlarını açıyorum
Limana doğru, yıldızlı bir gecede soğuk ve iri
parıltıya eğiliyorum
İskelede bir kadın gıdıklanıyor gibi kıkırdıyor
Sonu gelmeyen bir demir öksürüyor inliyor çalışıyor

Bu kümes gürültüsünde pencerem açık uyuyorum
Köydeki gibi

UYANIŞ

Pencerelerim her zaman açık uyurum
Yalnız bir adam gibi uyudum
Vapurların düdükleri beni pek rahatsız etmedi

Bu sabah penceremden eğilip baktım
Göğü
Denizi
1911'de New-York'tan gelirken yanaştığım limanı
Kılavuz kabinesini
Ve
Solda
Sokak lambaları ışığında dumanları bacaları vinçleri
Görüyorum
Günün ilk tramwayı sabah soğuşunda titriyor
Bense sıcaklıyorum
Elveda Paris
Merhaba güneş

DENİZDEN VE GÖKTEN DAHA GÜZELSİN

Sevince herşeyi bırakıp gitmek gerek
Eşini bırak çocuğunu bırak
Arkadaşlarını bırak
Sevince çekip gideceksin

Dünya kadın erkek zenci insan dolu
Kadınlar erkekler kadınlar erkekler
Şu güzel mağazalara bak
Şu faytona adama şu kadına şu faytona bak
Ve şu bütün güzel mallara

Hava var rüzgâr var
Dağlar su yer gök
Çocuklar hayvanlar
Bitkiler kömür

Almayı satmayı öğren
Ver al ver al
Sevince şarkı söylemeyi
Yemeyi içmeyi ıslık çalmayı
Bilmek gerek
Ve de çalışmayı

Sevince çekip gitmek gerek
Gülerek ağlayıp sızlanma
Memelerinin arasına saklama başını
Nefes al yürü çek git uzaklaş

Banyomu yapıyorum ve bakıyorum
Tanıdığım ağza bakıyorum
Ele bacağa gözc
Banyo yapıyorum ve bakıyorum

Bütün millet hâlâ orada
Yaşam şaşılacak şeylerle dolu
Eczaneden çıkıyorum
Teraziden şimdi indim
80 kilo geliyorum
Seni seviyorum

MEKTUP

Bana dedin ki eğer bana yazarsan
Herşeyi makinenle yazma
Elinle bir satırcık ekleyiver
Bir sözcük bile olsa
Evet evet evet evet evet evet evet

Remington makinem güzel oysa
Pek severim onu üstelik iyi de çalışıyor
Onunla yazım açık seçik
Benim daktilo ettiğim belli oluyor

Boş yerler var ki sadece ben bilirim yapmasını
Sayfamdaki göze bak bakalım
Yine de senin hoşuna gitsin diye mürekkeple
İki üç sözcük koyuyorum
Sonra da iri bir mürekkep lekesi
Ne yazdığımı okuyamayasın diye

AY IŞIĞI

Gemide beşik gibi sallanıyor sallanıyoruz
Ay suda daireler çiziyor
Göğse ise geminin direği çiziyor daireleri
Ve parmağıyla gösteriyor bütün yıldızları
Küpeşteye dayanmış Arjantin’li genç bir kadın
Paris’i düşünüyor Fransa kıyılarını belirleyen
farları seyrederek
Fenerin yanar döner ışıkları akşam otel
odasından seyrettiği bulvarları anımsatıyor
ve yakında geri gelecekmiş hissini veriyor
Yeniden Fransa’ya gelebilmeyi ve Paris’te yaşamayı düşünüyor
Yazı makinemin gürültüsü düşlerini yarıda kesti
Her satırın sonunda zil çalan ve caz müziği kadar
hızlı olan güzel makinem
Sancak ya da iskelede düş kurmama engel sevgili makinem
Ve benimle her fikri sonuna kadar götüren makinem
Benim fikrimi

BILBAO

Bilbao koyuna gün doğmadan çok önce varıyoruz
Alçak dağ silsilesi ve tepeciklerden küçük bir koy, kentin
ışıklarıyla benekli koyu kadife karanlığın arkasında
Bu yalın ve iyi dokunmuş dekor bana neyi
hatırlatıyor deseniz, aptal yerine de konsam söyleyeyim
tuhaf gelecek ya, çünkü İspanya'dayım, bu manzara
bana Picasso'nun bir tablosunu hatırlatıyor
Sadece iki kişi binebilecek kayıklar küçük küçük üçgen
yelkenleriyle denize açılıyorlar bile
İki domuz balığı dönenip duruyor
Dağların arkasından güneş doğar doğmaz,
Bu öylesine yalın dekor
Renk tufanına boğuluyor
Koyu lacivertten lâl rengine
Picasso Alman dışa vurumcusuna dönüyor
Karşıt uçlar birbirine değiyor

CORUGNA

Sevimli bir deniz feneri dev bir meryem ana örneği
Uzaktan küçük şirin bir İspanyol kenti
Yaklaşınca gübre yığını
İki üç gökdelen yükseliyor

VILLA GARCIA

Üç ekspres kruvazör bir hastahane gemisi
İngiliz bandıralı
Işıklı optik sinyaller
Güvertede iki gümrük kolcusu uyuklamakta
En sonunda hareket ediyoruz
Tatlı rüzgârlarda

PORTO LEIXOES

Geç vakit geldik ve günlerden pazar
Bir deli ırmak liman
Yetkililerin gemiye çıkmasını bekleyen
    zavallı göçmenler nasılsa batmadan
    birbirinin üzerine inip çıkan köhne kayıklarda
    sersemlemiş durumdalar
Limanın bir gözü hasta öbürü kör
Ve koskocaman bir vinç uzun menzilli bir top gibi
    eğilmekte

PORTEKİZ KİYİLLERİNDE

Le Havre'dan beri eski gemicilerin yaptığı gibi kıyıyı
izleyerek ilerledik
Portekiz açıklarında deniz kayak ve balıkçı tekneleriyle
kaplı
Masmavi ve pırıl pırıl aynı zamanda
Hava sıcak ve güzel
Güneş tepeden vuruyor
Sayısız incecik yeşil yosunlar kaynaşmakta
yüzeyde
Hızla çoğalmalarına yarayacak besinler
üretiyorlar
İnce deniz larvalarının ve haşlamalı ordusunun tadına
doymadığı bitmez tükenmez yiyecek kaynağı bunlar
Her türlü yaratık
Solucanlar deniz yıldızları deniz kestaneleri
Küçük kabuklular
Suyun ışıklı yüzeyinde kaynaşıp duran küçükler kalabalığı
Obur ve ağzının tadını bilen
Ringa sardalya uskumrular üşüşüyor
Arkasında orkinos beyaz ton bonitalar
Arkasından domuz balıkları köpek balıkları yunuslar
Hava açık ve balığa uygun
Ama gökyüzü perdelenince balıkçıların neşesi kaçıyor
sızlanmalar meclis kürsülerine kadar
duyuluyor

MAVİLER

Deniz gökyüzü gibi mavi mavi masmavi
Yukarıda gökyüzü Leman gölü örneği
Tatlı mavi

GÜN BATIMLARI

Herkes gün batımından söz eder
Bütün yolcular bu yöredeki gün batımından konuşmak için
hem fikir
Gün batımlarını betimleyen yığınla kitap da var
Tropiklerdeki gün batımları
Çok görkemli gerçekten de
Ama ben daha çok gün doğumlarını yeğliyorum
Şafak
Bir tanesini bile kaçırmıyorum
Sürekli güvertedeyim
Çırılçıplak
Ve gündoğumunu izlerken hayranlıkla hep yalnızım
Ama şafakları betimlemeyeceğim
Sadece kendime saklıyorum onları

YILDIZLI GECELER

Gecenin büyük bir kısmını güvertede geçiriyorum
Aşına yıldızlar gökten aşağı eğiliyor eğiliyorlar
Kutup yıldızı gitgide iniyor kuzey ufkunda
Orion – benim burcum – dorukta
Samanyolu ince bir çatlak gibi her gece daha da
genişliyor
Büyükayı küçük bir sis
Güney gitgide daha karanlık önümüzde
Doğu yakasından Güney Haçını bekliyorum
sabırsızlıkla
Sabırsızlanmamam için de Venüs büyüklüğünü iki
katına çıkardı ışığını beş kat artırdı denize
iz düştü
Bu gece göktaşı düştüğünü gördüm

BEYAZ TAKIM

Güvertede Dakar'dan aldığım beyaz takımım
dolaşıyorum
Ayaklarımda Villa Garcia'dan alınmış keten
ayakkabılar
Ceplerim asker sigarası dolu
Zaman zaman Rus malı tahtadan kutumu kokluyorum
Ceplerimdeki altın ingiliz sterliniyle bozuk paraları
şingirdatiyorum
Mendilim Calabre işi kibritlerim hani şu
sadece Londra'da bulunabilenden koskocaman
Geminin güvertesinden bile daha fazla yıkandım
fırçalandım tertemizim
Kral gibi de mutlu
Milyarder gibi zengin
İnsan gibi özgür

ORION

Orion benim yıldızım
El şeklinde çünkü
Hani şu göğe çıkan elim
Savaş boyunca mazgaldan hep Orion'ı örüyordum
Zeplinler Paris'i bombalamaya geldiklerinde
Orion'dan geliyorlardı
Şimdiyse yukarıda tepemde
Sancak direği bu elin avucunu deliyor
acıyordur da
Tıpkı kesik elimin acıdığı gibi sivri bir mızrakla
sürekli delinmekte olan elim

EKVATOR

Okyanus öylesine koyu mavi ki gökyüzü soluk kalıyor
yanında
Deniz ufuk boyunca kabarıp kabarıp duruyor
Sanki Atlas Okyanusu göğ'e taşacak
Gemimiz tam deniz ötesi bir kapta

PAZAR

Günlerden pazar suyun üstünde
Hava sıcak
Kabineme kapanmış erinmekteyim
tereyağı gibi

PEDRO ALVAREZ CABRAL

Portekizli Pedro Alvarez Cabral Lizbon'dan
gemiye binmişti
1500 yılında
Doğu Hindistan'a gitmek için
Ters yönde esen rüzgârlar onu batıya doğru sürükledi
ve Brezilya keşfedilmiş oldu

YUMURTALAR

Brezilya kıyıları küçücük çıplak adacıklarla dolu
iki gündür aralarından geçerek ilerliyoruz
Kocaman iri bir kuşun düşürdüğü alacalı
yumurtalar sanki
ya da volkanik dışkılar
Ya da akbaba kafaları

DENİZDE GECE YARISI

Birlikte yolculuk ettiğimiz dolunay dağlık kıyıyı
gün ışığı gibi aydınlatıyor
Güney Haçı doğuda güney olduğunca karanlık
Boğucu bir sıcak var
İri iri tahta parçaları bulanık suda yüzüyor
Cambaz iki alman kız güvertede yarıçıplak
dolaşmakta
Serinlemek istiyorlar
Buenos Aires'e kadar vatandaşlarına eşlik eden
ufak tefek Portekiz'li doktor geçerken bana
göz kırptı
Alman kızlarla boş bir kabine daldığını
gördüm
İki gemi sancak tarafımızdan geçti şimdi de üç
tanesi soldan
Beşi de sanki bir gece eğlencesindeymiş gibi ıslıl ıslıl
Monte Carlo limanındaymışsınız gibi, vahşi orman
denize kadar sokulmakta
Kulaklarımı kabartarak bütün dikkatimi toplayarak
yaprak hışırtısını andıran gürültüyü dinliyorum
Ya da yarın kıyıda ayrılmanın üzüntüsünü
Az ötede bir göçmen yolcunun hafiften söylediği
şarkıyı duyuyorum ay ışığında kurumakta olan
ve bana işaret veren çamaşırların bulunduğu
ön kasaradan geliyor

PARİS

Bütün gece radyo mesajlarını dinleyerek güvertede
kaldım şifrelerden birşeycikler çözmeye çalışarak
Onları çevirirken yıldızlara göz kırparak
Burnumun az ötesinde yeni bir yıldız parlıyordu
Sigaramın ateşi
Dalgın dalgın Paris'i düşünüyordum
Kimi kez tanıdık bir yüz gökteki bir yıldızın
yerini alıyordu
Birden yanıp sönen meşale ateşi örneği Jean'ı
Erik'in muzip gözlerini Fernand'ın ağırbaşlı
bakışını kahvelerde Sanders'in etrafında
toplananların gözlerini
Eugenia'nın gözlüklerini Marcel'inkilerini de
Mariette'in ok gibi bakışlarını Gascon'un kırpışan
gözlerini gördüm
Zaman zaman Francis'le Germain arabayla geçiyordu
Abel sahne çalışmasında ve üzgün
Sonra radyo yeniden araya giriyor ve yıldızlara
bakıyordum
Hani şu yeni yıldız burnumun dibindeki, tekrar
ışılıyor
Raymone'nun yaptığı gibi aydınlatıyordu beni
Yakınımda çok yakınımda

MANZARA

Toprak kırmızı

Gök mavi

Bitki örtüsü koyu yeşil

Yeşilliğin sonsuz çeşnisine selam veren

palmiyelerin zerafetine çiçek dolu kocaman

ağaçların sunduğu eşsiz buketlere karşın

Manzara yine de vahşi acımasız sert ve

hüzün verici

TRENDE

Tren oldukça hızlı gidiyor
Makaslar ve yol hizasındaki geçitler
İngiltere'deki gibi işliyor
Buradaki doğa bizimkinden çok daha
koyu yeşil
Bakırımsı
Kapalı
Orman kızılderiliye benziyor
Bizim kırlarımızda sarı ve beyaz hakimken
Buradaki çiçekli bayırları gökyüzü mavisi
renklendiriyor

SAO PAULO

İşte nihayet fabrikalar banliyo küçücük bir
tramvay
Elektrik telleri
Akşam alışverişlerini yapmaya giden insanların
kaynaştığı bir sokak
Gazölçeği
Nihayet gara giriyoruz
Saint-Paul
Sanki Nice garındayım
Ya da Londra'daki Charring - Cross'a geliyorum
Tüm arkadaşlarımı buluyorum
Merhaba
Ben geldim

Le Havre-Saint Paul, Şubat 1924

II. SAO - PAULO

AYAKTA

Gece ilerliyor
Gün ağaracak neredeyse
Bir pencere açıldı
Bir adam şarkı mırıldanarak dışarıya eğiliyor
Kısa kollu gömlek giymiş etrafı seyrediyor
Kafa nasıl uğuldar öyle inliyor rüzgâr
tatlı tatlı

KENT UYANIYOR

İlk işçi tramvayları
Meydanda bir adam gazete satmakta
Uçuşan kocaman gazete sayfalarıyla boğuşuyor
gırtlığı yırtılırcasına bağırarak, kendine has
bir tür bale yapıyor aynı zamanda
Klaksonlar eşlik ediyor bu dansa
İlk özel arabalar hızla geçip gidiyor

ELEKTRİKLİ KLAKSONLAR

Burada Sessizliğe Saygı yasası tanınmıyor
Bütün yeni ülkelerde olduğu gibi
para kazanma ve yaşama sevinci klaksonların
sesi ve açık egzoz borularının patırtılarıyla
ifade ediliyor

SADE MENÜ

Gökyüzü çiğ mavi
Karşısındaki duvar çiğ beyazlıkta
Kızgın güneş kafama vuruyor
Küçük bir terasta zenci bir kadın bisküvi
          kutusundan kesilmiş sacın üzerinde küçük balıklar
          kızartıyor
İki küçük zenci çocuk şeker kamışı kemiriyor

SAINT-PAUL

Bu kente bayılıyorum
Saint-Paul tam gönlüme göre
Eski ya da yeni türden
Ne gelenek
Ne ön yargı var
Sadece şu korkunç iştah sonsuz güven iyimserlik
cüretkârlık iş emek Amerikan tipinden tutun
kübist Mısır güney kuzey büyük küçük güzelinden
çirkinine değin her stilde saatte on ev inşa ettirebilen
vurgunculuk önde geliyor
Geleceği konforu kullanışlılığı fiyat artırımlarını
öngörmek için istatistikleri izlemekten ve
göçmen çekmekten başka kaygı duymaksızın
Bütün ülkeler
Bütün insanlar
Seviyorum bunu
Kalan iki üç eski Portekiz evleri mavi
fayanstan

RIHTIMDA

Hoşçakalın sevgili dostlarım hoşçakalın
Geceden önce Sao-Paulo'ya dönün hemen
Son bir kez devrimin mitralyözlerinden konuşuluyor
Bense şu kocaman Hollanda vapurunun güvertesinde
yapayalnızım Alman Hollandalı Arjantin'li, çocuksu
briyantinli kozmetikli ve de 2-3 sahte İngiliz
dolmuş gemide
İspanyol göçmenler ülkelerine dönüyorlar
Biraz para kazanmışlar baksanıza geriye dönüş
biletini alabilmişler ve hallerinden hoşnut
görünüyorlar
Bir çift akordeon eşliğinde dans ediyor
Yine bir İspanyol dansı

UYANMA

Çıplağım

Banyomu yaptım

Yüzümü kolonyayla ovalıyorum

Dalgalarla boğuşan bir yelkenli kamaramın önünden geçiyor

Bu sabah hava soğuk

Sis var

Kâğıtlarımı düzenliyorum

Programımı yapıyorum

Günlerim çok dolu

Kaybedecek bir dakikam bile yok

Yazıyorum

SABAH BANA AİT

Güneş sabah altıya çeyrek kala doğuyor
Rüzgâr bayağı soğuk esiyor
Sabahleyin güverte saat dokuz a kadar benim
Güverteyi temizleyen tayfalara
Yüksek dalgalara
Yetişmeye çalıştığımız Brezilya vapuruna
Tek başına uçup duran siyahlı beyazlı kuşa bakıyorum
Rüzgârın sersemlettiği kadınlar etekleri uçuşurken
küçük popoları ürperen kız çocukları görünmeye
başladığında kabineme iniyorum
Ve çalışmaya koyuluyorum

GECE YÜKSELİYOR

Nasıl olup bittiğine iyice baktım bu işin
Gün batarken
Deniz kararıyor önce
Gökyüzü aydınlığını koruyor uzunca bir süre
Gece sudan çıkıyor ve usul usul ufku kaplıyor
Sonra gök kararıyor ağır ağır
Bir an ortalık zifiri karanlık
Sonra suyun karasıyla göğün karası geri çekiliyor
Sudaki akislerle gökteki karaboşlukların karışımı
fildişi renginde bir saydamlık kuşatıyor etrafı
Sonra Güney Yıldızı altında Karaboşluk
Sonra Samanyolu

TEHLİKELİ YAŞAM

Bugün belki de insanların içinde en mutlusu benim
Arzuladığım herşeyim var
Ve ayrıca yaşamda tek istediğim şey de her pervane
dönüşü beni ona yaklaştırıyor
Ve belki de yarın vardığımızda herşeyi kaybedeceğim

BİR GÜN GELECEK

Bir gün gelecek
Modern teknik yetmeyecek
Her deniz yolculuğu bir milyona maloluyor seçmene
Uçaklar ve güdümlülerle on milyona malolacak
Denizaltı kablolar lüks kabinem tekerlekler liman
          çalışmaları büyük endüstriler para öğretiyor
Bu görkemli ilerleyiş gururumuz
Makineler yetersiz
İflas
Pisliğin üzerine oturmuş sayın patron yüzünü
          masajlıyor makinesiyle
Ne hoş

GÜLMEK

Gülüyorum

Gülüyorum

Gülüyorsun

Gülüyoruz

Hiçbirşeyin önemi yok

Sevdiğimiz bu gülmenin dışında

Aptal ve mutlu olmayı bilmek gerek

MAVİ KUŞ

Benim mavi kuşumun karnı masmavi
Kafası kahverengimsi parlak yeşil
Boynunda siyah bir leke var
Kanatları mavi aralarında sarı tüycükler
Kuyruğunun ucunda nar çiçeği lekeler
Sırtı siyah yeşil çizgi çizgi
Gagası siyah ayakları pembemsi gözleri iki küçük kehribar
Çimmeye bayılıyor muzla besleniyor ve buharlıdan
çıkan tiz sese benzer ses çıkarıyor
Adını yedi renkli koyduk

DÜMEN İZİNDE

Deniz her zamanki gibi deniz mavisi
Hava şimdiye değin denizde rastlamadığım
derecede güzel
Yolculuğumuz akla gelebilecek en küçük bir olumsuzluk
bile olmadan çok sakin bir şekilde sürüyor

Güvertede durmadan volta atıp durdukça...

NİÇİN YAZIYORUM?

Çünkü...

1924

GÜNEY AMERİKALI KADINLAR'DAN
(SUD – AMERICAINES, 1926)

3. ŞİİR

Kıskançlık korku ya da utangaçlık yok artık
Kadın dostlarımız kuvvetli ve sağlıklı
Güzel sade ve yapılı
Hepsi de giyinmesini biliyor
Çok zeki değiller ama çabuk kavıyorlar
Sevmekten korkmuyor
Almaktan çekinmiyor
Vermesini de çok iyi biliyorlar
Herbiri toplumdaki yerini çevresini ya da başka bir
şeyi elde etmek için ailesiyle uğraşmak zorunda
kaldı mutlaka
Şimdiyse
Yaşamlarını kolaylaştırdılar ve çocuksu davranışlarla dolular
Daha çok mobilya daha çok biblo hayvanlara büyük
otomobillere bayılıyorlar ve gülücüklere
Seyahat ediyorlar
Müzikten nefret duyuyorlar ama hepsi de birer fonograf
satın almadan edemiyorlar

7. ŞİİR

Üzölmek istemiyoruz
Çok kolay özölmek
Çok aptalca
Çok da rahat
Üzölmek için fırsat çok
Akıllıca bir iş değil
Herkes özgün
Üzölmek istemiyoruz artık

4. ŞİİR

İçlerinden üçünü özellikle seviyorum
Birincisi
Duygulu, güzel ve iyi yaşlı bir bayan
Çok hoş sohbet ve kraliçe zerafetinde
Sosyeteden ama öyle pisboğaz ki sosyeteliliği
bir kenara bırakmış
İkincisi Hôtel Meurice'in yabanisi
Bütün gün siyah saçlarını tarıyor ve
Guerlain rujunu kemiriyor

Muz ağaçları zenci bakıcı sinek kuşları

Memleketi öyle uzak ki oraya gitmek için çiçek, yosun,
deve kuşu yumurtaları büyüklüğünde mantarlarla kaplı
irmakta altı hafta boyunca yolculuk ediliyor
Akşamleyin otelin holünde öyle güzel ki bütün adamları
deliye çeviriyor
En tiz gülüşü benim için çünkü ben memleketinin yaban
arıları gibi gülmesini biliyorum
Sonuncusu mutlu olamayacak kadar zengin
Ama epey ilerleme kaydetti
Zenginliğin getirdiği tüm komplikasyonların ortasında
yaşamın yalınlığını ve dengeyi bulabilmek öyle hemen
kolay değil
Direnebilmeli
Bunu iyi biliyor o ki ata o denli kusursuz biniyor
arjantin etalonuyla bir vücut olabiliyor
İsteğin kırbacın gücünde olsun
Ama onu
Çok sık
Kullanma

5. ŞİİR

Bir tane daha var ki daha hâlâ küçük bir kız
    çocuğu gibi
Korkunç kocasına berbat boşanmasına ve
    manastır günlerine karşın
Gündüz ve gece gibi yabanıl
Bir yumurtadan daha güzel
Çemberden de güzel
Ama fazlasıyla çıplak güzelliği taşıyor her zaman
    giyinmesini bilmiyor henüz
Çok yiyor ve karnı sanki iki aylık
    gebeymiş gibi yuvarlak
Yani çok iştahlı ve yaşamayı seviyor
Ona her şeyi öğreteceğiz giyinmesini öğreteceğiz
Ve de gerekli adresleri vereceğiz

6. ŞİİR

Bir
Bir tane daha var
Dünyada her şeyden çok sevdiğim biri
Pepsin gibi ona kendimi teslim ediyorum çünkü
kuvvetlendiriciye ihtiyacı var
Çünkü fazlasıyla yumuşak
Çünkü hâlâ henüz biraz ürkek
Çünkü mutluluk taşıması çok zor bir şey
Çünkü güzellik her sabah bir çeyrek saatlik
cimnastik gerektirir

BLAISE CENDRARS'IN KISA YAŞAMÖYKÜSÜ

1887 1 Eylül 1887'de İsviçre'de, La-Chaux-de-Fonds kentinde doğdu. Asıl adı Frédéric Louis Sauser'dir. Babası Georges Sauser Bern yakınlarında Sigriswill kentinden olup, matematik öğretmeni idi. Daha sonraları zamanını buluşlara adanmış ve bunları pazarlamaya çalışmıştı. Annesi, Marie Louise Zürih kentinin büyük burjuva ailelerinden Dorner'lerin kızıydı. Frédéric Louis Sauser yaşamının ilk üç, dört yılını La-Chaux-de-Fonds'da geçirdi

1894 14 Haziran Georges Sauser Napoli'ye yerleşmek üzere İsviçre'den ayrıldı. Ailesini de birlikte götürdü. 26 Eylül'de Napoli'ye yerleştiler. Georges Sauser'in ticaret işleri dolayısıyla aile sık sık taşınmak zorunda kaldı. Daha sonraları Paris, Marsilya, İskenderiye, yeniden Napoli, Pire, Selanik ve Brindisi'ye gittiler. Georges Sauser'in işleri yürümedi. Yeniden İsviçre'ye dönmek zorunda kaldılar. Nisan 1896'da Sauser ailesi Neuchâtel'e taşındı. Daha sonra da, Ağustos 1897'de Bâle (Basel)'e yerleştiler.

1900 Sauser'ler Exposition Universel'i (Evrensel Sergiyi) görmek üzere Paris'e gittiler.

1902-1904 Sauser'ler Bâle'den (Basel) ayrılıp Neuchâtel'e yerleştiler. Frédéric Sauser ticaret okuluna yazıldı.

Frédéric motosiklet aldı. İlk kez aşık oldu, dersleri başarısızdı. Ailesini umutsuzluğa düşürdü. Eylül 1904'de Rusya'da Petersburg'da bir mücevher ve saat tüccarının yanında çalışmayı kabul etti. Leuba'ların yanında çalışan Rogovine ile tanıştı. İlk durağı Moskova oldu. Aralık 1904'de Rogovine ile Sibirya'ya gitti.

1905-1909 Petersburg günleri. 1905 isyanı. 1906'da Rogovine'e başka gezilerde de eşlik etti. Tiflis, Nijni-Novgorod... Nisan 1907'de İsviçre'ye döndü Berne'de felsefe derslerini izlemek üzere fakülteye yazıldı. Bir ara Napoli'ye gitti. Bir gemide çalıştı. Cenova'ya geldi. Oradan tekrar Neuchâtel'e döndü.

12 Şubat 1908'de annesi öldü. Frêdêric Sauser, Berne tıp fakültesine yazıldı. Orada daha sonra Moravagine kitabının doğmasına neden olacak tuhaf bir kişiyle karşılaştı.

1908-1909 Yine felsefe derslerini izlemeye başladı.

1909 Cendrars, ilk yazısını yazdı: *Légende de Novgorod*.

1910 Brüksel'de Théâtre de la Monnaie'de figuranlık, daha sonra bir müzikholde jonglörülük yaptı. Toplulukla Londraya gitti. Charlie Chapin'le tanıştı. Berne'e döndü. Ancak kısa bir süre sonra yeniden Brüksel'e geldi. Rémy De Gourmont'un "Le Latin Mystique" adlı eseriyle tanıştı.

1910'da bir ara Paris'te Saint-Jacques sokağında, Hôtel des Etrangers (yabancılar oteli) de kaldı.

1911 Yeniden Petersburg'a döndü. Özel Fransızca ve Almanca dersleri verdi. Petersburg'u 16 Kasım'da terk etti. Libau'dan Birma vapuruna binerek 21 Kasım'da Amerika'ya gitmek üzere yola çıktı. 11 Aralık'ta New-York'a vardı. Daha önce İsviçre, Belçika ve Paris'te birlikte olduğu Féla'nın yanına gitti. New-York'ta, Aralık ayında "Hic-Haec-Hoc" yazısının ilk kez Blaise Cendrart adıyla imza attı. "*Les Pâques à New-York*"

(New-York'ta Paskalya) şiirinde T harfi S harfine döndü. *Une Nuit dans la Forêt* (Ormanda Bir Gece) kitabında braise ve cendre sözcüklerinden esinlendiğini okuruz. Fransızca'da braise köz, cendre kül anlamlarına gelir. Böylece Frédéric Louis Sauser, Blaise Cendrars adını kesin olarak kullanmaya başladı.

1912 Amerika'dan ayrıldı. Önce Cenova'ya geldi. 14 Temmuz'da Parise döndü. Yıl sonunda pek tanınmamış dergilerde yazılarını yayımlamaya başladı. Marc Chagall'la tanıştı.

Apollinaire ile Ekim ayında tanıştığı söylenir.

1912 sonunda *Les Pâques à New-York* plaket halinde basılır. Sonia ve Robert Delaunay ile tanıştı. Mazarine kütüphanesinde Apollinaire hesabına kopist olarak çalıştı.

1913 T Serstevens ve Cravan ile tanıştı.

Sonia Delaunay ile ilk "simultané" kitabı bastı: *La Prose Ou Transsihérien Et de la petite Jeanne de La France* şiir iki metre uzunluğundaydı. Sadece yüzelli örnek olarak basıldı. Féla Poznanska Amerika'dan döndü. Blaise ve Féla Saint Cloud'da, Barbizon ve Paris'te birlikte yaşamaya başladılar. Nisan 1914'te bir oğulları oldu.

1914 2 Ağustos'ta Almanya Fransa'ya savaş açtı.

3 Ağustos'ta Cendrars gönüllü asker yazıldı. 16 Eylül'de cepheye gitmeden önce Féla ile evlendi.

1915 28 Eylül'de Champagne bölgesinde Navarine savaşında sağ kolunu kaybetti.

1916 16 Şubat'ta Fransız vatandaşlığına geçti. 9 Nisan'da ikinci oğlu doğdu. Modigliani ve Gustave Le Rouge ile tanıştı. *La Guerre Au Luxembourg* (Luxembourg'da Savaş) şiirini yazdı.

1917 Sosyete ve avant garde çevrelerde tanınmaya başladı. Ailesiyle Nice'e yerleşti. Tekrar Paris'e döndü. 1917'de

Abel Gance'in "J' accuse" (Suçluyorum) filminde figuranlık yaptı. Bu yılın sonunda Raymone Du Château ile tanıştı.

1918 *Le Panama ou Les Aventures de mes sept Önceles* (Panama ya da Yedi Dayımın Başına Gelenler) şiiri yayımlandı. İki yıl süresince, yayıncılık, çevirmenlik, drama yazarlığı senaristlik gibi etkinliklerde bulundu.

1920 Abel Gance için çalıştı. Çeşitli stüdyolarda çalışmayı denedi.

1923 *La Création du Monde* balesini hazırladı. Müziği Darius Milhaud'ya, dekor ve kostümleri Fernand Léger'e koreografisi Jean Borlin'e ait olan bale 25 Eylül'de Théâtre des Champs Elysées'de oynandı.

1924 Bir kısım toplu şiirleri *Du Monde Entier* (Bütün Dünyadan) başlığı altında yayımlandı. Brezilya'lı edebiyat çevrelerinde çok sevilip tutunmaya başladı. Aynı yıl, daha sonra yakın dostu olacak olan zengin Paul Prado ile tanıştı. 5 Şubat'ta Rio de Janeiro'ya gitti.

Aynı yıl Haziran ayında *Kodak*, Stock yayınlarında çıktı. Ancak Kodak firması bu olayı kabullenmedi. Cendrars, bu şiir demetini daha sonraları *Documentaires* (Belgeler) başlığıyla yayımlamak zorunda kaldı.

Eylül başında, Brezilya'dan ayrıldı. Yolda, transatlantikte, *Feuilles de Route'* u yazdı. Dönüşte Raymone ile buluştu. *L Or* (Altın) kitabını yazdı.

1926-1929 Artık ünlüydü. Yeniden Brezilya'ya gitti. Paris'e döndüğünde "Moravagine"i bitirmişti. Brezilya'ya gidişleri çok sıklaşmıştı: 1927, 1929, 1934, 1935 ve en sonunda 1953'de gitti.

1928 Paris'te bir ithalat ihracaat şirketi kurdu. "1929" kriziyle bu girişimi iflasla bitti.

1932-1938 Lozan'da *Vol á* (Voile) yayımlanır. 1934'de gazete muhabirliğine başladı. Henry Miller ile tanıştı. Çeşitli röportajlar yapmak üzere Amerika'ya gönderildi. Grasset yayınları hesabına *Hollywood - La Mecque du Cinema* (Sinemanın Mekkesi Hollywood) yazılarıyla döndü. 1936'da L'Or, sinemaya aktarıldı. All Jennigs ile tanıştı. Paris'e döndüğünde Halk Cephesi'ne sırt çevirdi. Gringoire adlı aşırı sağ bir dergi için, yazmayı kabullendi. Ancak hazırladığı röportajları beğenilmedi ve yayımlanmadı. 1937'den itibaren gerçek olaylardan esinlenerek kısa öyküler yazmaya başladı; *Histoires Vraies* (Gerçek Öyküler) 1937'de, *La Vie Dangereuse* (Tehlikeli Yaşam) 1938'de *D' Oultremar á Indigo* 1940'da yayımlandı. Féla'dan boşandı. Arkadaşlarının aracılığıyla radyoya girdi. L'Or'un radyofonik adaptasyonunu hazırladı ve sunuculuğunu yaptı. Bu o dönem için büyük bir olaydı.

1939-1940 Blaise Cendrars, British Expeditionary Force adına savaş muhabirliği yaptı; Arras'a gitti, Maginot hatlarını ve İngiliz üslerini gezme olanağını buldu. Röportajları 1 Şubat ile 30 Nisan 1940 tarihleri arasında yedi Fransız gazetesinde yayımlandı. Arras bombalanınca, 1940'da Paris'e dönmek zorunda kaldı. 17 Haziran 1940'da Ateşkes yapılıncı Aix-en-Provence'a yerleşti. İki oğlu da cephe deydi. Azizlerin yaşamıyla ilgilenmeye başladı.

1943 1940'dan beri bir şey yazmamıştı. Üç yıl aradan sonra otobiografik eserlere yenilik getirecek olan *L Homme Foudroye*'yi yazmaya başladı: Zira yazmak, canlı canlı yanmak gibidir, ama aynı zamanda küllerin arasından yeniden doğuştur. Küllerin (cendre) arasındaki közlerden (braise) Blaise Cendrars yeniden doğmuştu.

1945 Denoel yayınları Blaise Cendrars'ın tüm şiirlerini *Poésies Complètes* olarak satışa sundu. Aix-en-Provence'da

bolca yazmıştı. 1945'ten itibaren yeni kuşağın usta temsilcilerinden olmuştu.

Bu dönemde temel eserlerini yazdı: *L' Homme Foudroye La main Coupée*; *Bourlinguer, Lelot işsement du ciel. La banlieue de Paris...*

Cendrars Saint-Second'da yaşamakta ısrar etti.

1961 21 Ocak 1961'de Paris'te, José Maria de Hérédia sokağındaki evinde öldü. 1959'da vaftiz edilmeyi istemişti. Aynı yıl Raymone ile dini törenle evlenmişti.

ŞİİR ADLARI DİZİNİ

Adımsayar 109
Altıncı Şiir 117
Annemin Karnında 39
Ay Işığı 77
Ayakta 95

Bahr el Zeraf 66
Beş Bucakta 35
Beşinci Şiir 116
Beyaz Takım 85
Bilbao 78
Bir Gün Gelecek 105
Bombay Ekspresi 78

Corugna 79

Delikanlı 55
Denizde Gece Yarısı 90
Denizden ve Gökten Daha Güzelsin 74
Dördüncü Şiir 115
Dümen İzinde 108

Ekvator 87
Elektrikli Klaksonlar 97
Erzaklar 60
Ev Sahibi 53

F.I.A.T. 33

Gece Yükseliyor 103

Genç Kız 54

Guillaume Apollinaire'in Anısına 47

Gölmek 106

Gün Batımları 83

Hafif ve İnce 65

Hotel Notre-Dame 41

Japon Evi 63

Karatavuk 56

Kent Uyanıyor 96

Kırmızı Tepeli Yılan 62

Küçük Bahçe 64

Lüksemburg'da Savaş 25

Manzara 52

Mavi Kuş 107

Maviler 83

Mektup 76

Mississippi 57

Ondokuz Kırk Ekspresinde 71

Orion 86

Paris 91

Pazar 87

Pedro Alvarez Cabral 88

Portekiz Kıyılarında 82

Porto Leixoes 81

Prospektüs 61

Rıhtımda 100
Roof 51

Sabah Bana Ait 102
Sade Menü 98
Saint-Paul 99
Sao Paulo 94
Şarapnel 45

Tampa 59
Tehlikeli Yaşam 104
Trende 93

Uyanış 73
Uyanma 101

Üçüncü Şiir 113

Villa Garcia 80

Yapım 36
Yedinci Şiir 114
Yıldızlı Geceler 84
Yumurtalar 89

İLK DİZE DİZİNİ

- Bambu çubuklar 63
Bana dedin ki eğer bana yazarsan 76
Benim adama gelin 61
Benim mavi kuşumun karnı masmavi 107
Beşinci Bulvarın Brummel'i 55
Bilbao koyuna gün doğmadan 78
Bir 117
Bir gün gelecek 105
Bir ki, bir ki 25
Bir tane daha var ki 116
Bir yerde nehir 57
Birlikte yolculuk ettiğimiz dolunay 90
Boğucu sıcak 56
Burada Sessizliğe Saygı yasası tanınmıyor 97
Brezilya kıyıları 89
Bu kente bayılıyorum 99
Bugün belki de insanların içinde en mutlusu 104
Bürümcükten incecik bir elbise 54
Bütün gece radyo mesajlarını dinleyerek 91
Çıplağım 101
Deniz gökyüzü gibi mavi 83
Deniz her zamanki gibi deniz mavisi 108

Ekmek kabarıyor 47

Gece ilerliyor 95

Gecenin büyük bir kısmını 84

Geç vakit geldik ve günlerden pazar 81

Gemide beşik gibi sallanıyor sallanıyoruz 77

Gökyüzü çiğ mavi 98

Gülüyorum 106

Güneş sabah altıya çeyrek kala doğuyor 102

Günlerden pazar suyun üstünde 87

Güvertede Dakar'dan aldığım beyaz takımım 85

Güvertede Durmadan 109

Haftalarca asansörler 51

Hava güzel kokulu 65

Herkes gün batımından söz eder 83

Hoşçakalın sevgili dostlarım 100

İçlerinden üçünü özellikle seviyorum 115

İlk evimdi 39

İlk işçi tramvayları 96

İşte nihayet fabrikalar 94

Kıskançlık korku ya da utangaçlık 113

Kıyılar boyunca uzun otlara rastlanmıyor 66

Krizantemler 64

Kulaklarımın zarı patladı 33

Küçük liman çok canlı bu sabah 60

Le Havre'dan beri eski gemicilerin 82

Nasıl olup bittiğine iyice baktım bu işin 103

Okyanus öylesine koyu mavi ki 87

Orion benim yıldızım 86

Orkideler yaseminler limon ağaçları 53

Pencerelerim her zaman açık uyurum 73

Portekizli Pedro Alvarez Cabral 88

Pravaz şırıngası yardımıyla 62

Quartier'ye geldim yeniden 41

Renk, renk ve renkler... 36

Sevimli bir deniz feneri 79

Sevince herşeyi bırakıp gitmek gerek 74

Sisin içinde tüfek ateşleri 45

Şimdiye değin sürdürdüğüm yaşam 31

Toprak kırmızı 92

Tren az önce mola verdi 59

Tren oldukça hızlı gidiyor 93

Trene binmeyeli yıllar oldu 71

Üç ekspres kruvazör bir hastahane gemisi 80

Üzölmek istemiyoruz 114

Yürek bulmak ve güröltü yapmak 35

- 1909** *Novgorode*; (Boz Altının ve Sessizliğin Efsanesi) alt başlığında yayımlanan bu kitap Cendrars'ın bilinen en eski tarihli ilk kitabıdır. 64 sayfa olarak siyah üzerine beyaz baskıyla çoğaltılan bu kitaptan sadece 14 nüsha kopyalanmıştır.
- 1912** *Les Pâques* (Paskalyalar), şiir . Daha sonraki baskıların da *Les Pâques à New York* adını alan bu kitap Editions des Hommes Nouveaux'da yayımlanmıştır.
Amours (Aşklar) yine aynı yıl içinde yayımlanan ve Cendrars'ın üç uzun şiirini kapsayan kitabıdır.
- 1913** *Prose du Transsibérien et de la Petite Jehanne de France*. (Prose du Transsibérien ve Fransa'lı Küçük Jeanne'nin Öyküsü), yine Editions des Hommes Nouveaux'da yayımlanan ve tek bir uzun şiiri içeren kitabıdır. *Séquences* (Sekanslar).
- 1916** *La Guerra au Luxembourg* (Lüksemburg'da Savaş), şiir. Bu kitabın içinde 11 Aralık 1916 saat 16.⁰⁰'da Savaş Bakanlığı Basın Bürosu'nca yasaklandığı yazılıdır.
- 1917** *Profond Aujourd'hui* (Derin Bugün), düzyazı. Angel Zarraga'nın beş deseniyle birlikte yayımlanan bu kitabı *A la Belle Edition* çıkarmıştır.
- 1918** *Le Panama ou les Aventures de mes Sept Oncles* (Panama ya da Yedi Amcamın Başına Gelenler), şiir.

Editions de la Sirène'de yayımlanmıştır. Aynı kitap 1931'de *Harper and Brothers*'da İngilizce olarak yayımlanmıştır.

J'ai Tué (Öldürdüm), düzyazı. Fernand Léger'nin beş desenini taşıyan bu kitap önce A la Belle Edition'da, ertesı yıl da Léger'nin bir Cendras portresiyle birlikte Editions Georges Crés'de yayımlanmıştır.

1919 *Du Monde Entier* (Bütün Dünyadan). *Les Pâques à New York, La Prose du Transsibérien, Le Panama'yı* kapsayan, Cendrars'ın ilk toplu şiirlerini içeren bu kitap N.R.F. tarafından yayımlanmıştır.

19 Poèmes Elastiques (19 Elastik Şiir), şiir. Au Sans Pareil'in yayımladığı bu kitapta Modigliani'nin bir Cendrars Portresi bulunmaktadır. *Au Coeur du Monde* (Dünyanın Kalbinde), şiir.

Poèmes Divers (Çeşitli Şiirler). *La Fin du monde filmée par l'ange Notre-Dame* (Notre-Dame'ın filme aldığı Dünyanın Sonu), roman. Léger'nin kompozisyonlarıyla birlikte Editions de la Sirène'da yayımlanmıştır.

Peintres (Ressamlar). *La Rose Rouge* dergisinde yayımlanan makaleleri bu başlık altında yayımlanmış olup, makaleler Picasso, Braque ve Léger gibi dönemin ressamı üzerine yazılmıştır.

1921 *Anthologie Nègre* (Zenci Antolojisi). Afrika halklarının folklorunu araştıran Cendrars, incelemelerini bu kitapta toplamıştır. Bu kitap çok kısa süre içinde İngilizce, İspanyolca ve Sırpçaya çevrilmiştir.

1922 *Poèmes Nègres* (Zenci Şiirleri). Bu kitap iki uzun şiiri kapsamaktadır: *Continent Noir* (Kara Kıta) ve *Les Grandes Fétiches* (Büyük Putlar). *La Perle Fiévreuse* (Yanan İnci) ve *Moganni Nameh* adlı roman ve metinler çeşitli dergilerde tefrika edilmiştir.

- 1923** *Sonnets Dénaturés* (Hayırsız Soneler), şiir. *Documentaires* (Belgeseller), şiir. *Kodak* adıyla yayımlanmıştır.
- 1924** *Feuilles de Route* (Yol), şiirler.
- 1925** *L'Or* (Altın), roman. İsviçre'den Birleşik Devletler'e giden ve orada edindiği bütün mülkü altın arayıcıları tarafından yağmalanan bir adamın olağanüstü öyküsü olan *Altın*, kısa sürede birçok dünya diline kazandırılmıştır.
- 1926** *Moravagine*, roman. Bernard Grasset'de yayımlanan bu kitap da *Altın* gibi birçok dile çevrilmiştir.
- 1928** *Petits Contes Nègres Pour Les Enfants des Blancs* (Beyazların Çocukları İçin Küçük Zenci Masalları).
- 1929** *Le Plan de l'Aiguille* (İğne Planı), roman. Bu roman daha sonra *Dan Yack* adıyla 1946'da yayımlanmıştır. *Les Confessions de Dan Yack* (Dan Yack'ın İtirafı), roman. *Une Nuit dans la Forêt* (Ormanda Bir Gece). Paul Budry'nin önsözünü yazdığı bu kitap bir otobiyografinin ilk bölümüdür.
- 1930** *Rhum* (Rom), *L' Aventure de Jean Galmot* (Jean Galmot'nun Serüveni), roman. Daha önce *Vu* adlı haftalık dergide tefrika edilen bu romanı Bernard Grasset yayımlamıştır.
- 1931** *Aujourd'hui* (Bugün). Conrad Moricand'ın metin dışı bir deseninin (Blaise Cendrars'ın Tek Eli) yer aldığı bu kitap Cendrars'ın ilk toplu düzyazı kitabıdır.
- 1932** *Vol á Voile* (Yelkenli Uçuş), otobiyografik anlatı. *Prochronie* alt başlığıyla yayımlanmıştır.

- 1935** *Panorama de la Pégre* (Serserilere Toplu Bakış), röportajlar.
- 1936** *Hollywood, La Mecque du Cinéma* (Hollywood, Sinemanın Mekkesi), röportajlar.
- 1937** *Histoires Vraies* (Gerçek Hikâyeler), öyküler.
- 1938** *La Vie Dangereuse* (Tehlikeli Hayat), öyküler.
- 1940** *D'outremer á Indigo* (Çivit Rengi Lacivert Taşı), öyküler.
Chez L'Armée Anglaise (İngiliz Ordusu'nda), röportaj.
- 1944** *Poésies Completes de Blaise Cendrars* (Biaise Cendrars'ın Bütün Şiirleri). Editions Denoel'de yayımlanan bu kitabı 1919-1926 arasını kapsayan on kitabı içermektedir.
- 1945** *L'homme Foudroyé* (Yıldırım Çarpmış Adam).
- 1946** *La Main Coupée* (Kesik El), savaş anıları.
- 1948** *Bourlingur* (Gezip Tozmak), anılar.
- 1949** *Le Lotissement du Ciel* (Göğün Bölüşülmesi). *La Banlieue de Paris* (Paris Banliyösü). Bu kitap, Cendrars'ın, Robert Doisneau'nun 120 fotoğrafı üzerine yazdığı yazılardan oluşmaktadır.
- 1952** *Blaise Cendrars Vous Parle* (Biaise Cendrars Sizinle Konuşuyor), radyo konuşmaları.
Le Bresil (Brezilya). Jean Manzon daha önce hiç yayımlanmamış 105 fotoğrafıyla birlikte Cendrars'ın giriş metni.
- 1953** *Noel aux Quatre Coins du Monde* (Dünyanın Dört Köşesinde Yılbaşı), radyo konuşmaları.

- 1956** *Emmène-moi au bout du Monde* (Götür Beni Dünyanın Sonuna), roman. Yine bu yıl içinde “Fernand Léger’nin Yapıtındaki Peyzaj üzerine Louis Carré ve Blaise Cendrars ile Söyleşisi” başlıklı bir kitapçık yayımlanmıştır.
- 1957** *Trop C’est Trop* (Bu Çok Fazla), yazılar.
- 1958** *A L’Aventure* (Gelişigüzel), seçilmiş yazılar.
- 1959** *Films sans Images* (Görüntüsüz Filmler), radyo konuşmaları.
- 1962** *Capo Dei Quattro Venti*. Cendrars’ın roman ve yazılarından seçme parçalarla oluşturulan bu kitap Milano’da İtalyanca yayımlanmıştır. Cendras’ın sağlığında yayımlanan son kitaptır.

BLAISE CENDRARS HAKKINDA YAZILMIŞ YAPITLAR:

Biaise Cendrars ile ilgili yapıtlar ve araştırmalar konusunda üç kuruluştan özellikle söz etmek gerekir. Bunlardan birincisi 16 Ocak 1985'de kurulmuş olan Biaise Cendrars Araştırma Merkezi (Le Centre d'études Biaise Cendrars-CEBC). Bu kuruluşun amacı Bern kütüphanesinde korunmakta olan el yazısı ve diğer belgeleri değerlendirmek ve tanıtıma sunmak. (CENTRE D'ETUDES BLAISE CENDRARS Séminaire de littérature française, 5, Hallerstrasse CH 3012 Berne/İsviçre

İkinci kurum "Cendrars Üzerine Araştırma ve Çalışmalar" adını taşıyor. (Etudes et travaux sur Cendrars, ETC; Institut de Français, Université de Paris X-Nanterre, 200, Avenue de la République, 92001 Nanterre Cedex-France)

Üçüncü olarak da Biaise Cendrars Derneğini söyleyebiliriz: (Association Biaise Cendrars ya da Biaise Cendrars International Society). Uluslararası bir dernek olup, çeşitli ülkelerden üyeleri bulunmakta. Paris adresi: Mme May Khouri Saliba 128, Rue de l'ouest, 75014-Paris, Fransa.

Biaise Cendrars hakkında çıkan kitaplardan en başta sözü edilmesi gerekeni kuşkusuz Miriam Cendrars tarafından hazırlanan "Biaise Cendrars" kitabıdır. 631 sayfalık bu kitapta Cendrars ile ilgili yapıtlar, gerek kendi yapıtları gerek hakkında yazılmış kitaplar, dergiler titiz bir çalışmayla, kronolojik olarak

en ince ayrıntısına kadar tanıtılıyor. Kitabın bir ilginç yanı da Raymone Duchateau'nun 1986'da ölümünden sonra, o güne kadar bilinmeyen el yazmaları, belgeler ve mektupların gün ışığına çıkarılmış olması. Böylece Cendrars'ın bilerek "yalanlar" kattığı yaşam öyküsünü, olayların doğruluk derecesiyle değerlendirmek kolaylaşıyor. Bilindiği gibi, Cendrars üzerine araştırma yapıp, kitap yazan bazı araştırmacılar yanlışlara düşmüşlerdi. Bu yüzden Cendrars ile ilgili çalışma yapacak okuyuculara, araştırmalarına, yazarı tanımaya, Miriam Cendrars'ın kitabının ikinci basımından başlamalarını öneririz:

Blaise Cendrars par Miriam Cendrars, Edition Balland-33, Rue Saint-André des Arts 75006-Paris/1993

Gül İlbay 1953 yılında Kars'ta doğdu. Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdikten sonra bir süre öğretmenlik yaptı. 1981 yılında Fransa'nın Metz kentine yerleşti. Nancy Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Blaise Cendrars'ın yapıtlarındaki akıcı madde ve gezi teması üzerine doktora çalışması yaptı. Fransız Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak psikolog-danışmanlık çalışmalarını sürdürüyor. Nancy'de iki dilde yayımlanan Oluşum dergisinde şiir ve düzyazı çevirileri yayımlanmakta.

KAVRAM YERYÜZÜ ŞAİRLERİ'nin
yayımlanmış diğer kitapları:
LORCA/Erdal Alover
DESNOS/Eray Canberk
NEZVAL/Turgay Fişekçi
RILKE/Ahmet Cemal
RİTSOS/Cevat Çapan
BACHMANN/Ahmet Cemal
KAVAFİS/Erdal Alover-Barış Pirhasan
WILLIAMS/Güven Turan
BONNEFOY/Ahmet Soysal
REVERDY/Halil Gökhan
GATSOS/Herkül Millas
TRAKL/Ahmet Cemal
DARIO/Adnan Özer
PAVESE/Kemal Atakay
H.D./Güven Turan
QUASIMODO/Egemen Berköz
CELAN/Ahmet Cemal
MARTİ/Ataol Behramoğlu
BRECHT/Turgay Fişekçi
ELUARD/Eray Canberk

